

**Riktlinjer för handläggning
av ärenden som rör våld i
nära relationer,
hedersrelaterat våld och
förtryck, prostitution,
människohandel för
sexuella ändamål och
sexuellt våld oberoende
relation i Stockholms stad
06 2022**

Riktlinjer för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation i Stockholms stad
XX 2022

Publikationsnummer: [Fyll i här]

Dnr: 3.1.1-222/2022

ISBN: [Fyll i här]

Utgivningsdatum: [Fyll i här]

Utgivare: Socialförvaltningen

Kontaktperson: Marie Haesert och Malin Torberger

Produktion: [Fyll i här]

Distributör: [Fyll i här]

Omslagsfoto: [Fyll i här]

Konsult:
[Fyll i här]

Innehållsförteckning

INLEDNING.....	7
RIKTLINJERNAS SYFTE OCH TILLÄMPNING	8
RIKTLINJERNAS MÅLGRUPPER.....	9
LAGSTIFTNING OCH STYRDOKUMENT.....	9
<i>Offentlighets- och sekretesslagen</i>	9
<i>Socialtjänstlagen</i>	9
Mål och principer	9
Brottsoffer	10
Våldsutövare.....	10
Andra centrala bestämmelser i socialtjänstlagen	10
<i>Socialnämndens ansvar för god kvalitet</i>	11
<i>Skyldighet att rapportera missförhållanden – lex Sarah</i>	12
<i>Handböcker, föreskrifter, allmänna råd och vägledning</i>	12
Föreskrifter och allmänna råd	12
Handböcker och vägledning	12
Socialstyrelsens meddelandeblad	13
<i>Stockholms stads riktlinjer</i>	13
<i>Program, strategier, handlingsplaner och stödmaterial inom Stockholms stad</i>	14
SAMVERKANSÖVERENSKOMMELSER.....	15
Operation kvinnofrid	15
Origo resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld.....	15
Stockholms stad och Polisregion Stockholm.....	15
Mikamottagningen.....	15
KAST - Köpare Av Sexuella Tjänster	15
ALLMÄNNA UTGÅNGSPUNKTER	17
<i>Vetenskap och beprövad erfarenhet / Evidensbaserad praktik</i>	17
<i>Kompetens om våld och förtryck inom socialtjänsten</i>	17
<i>Delaktighet och tillgänglighet</i>	18
<i>Sammanhållen socialtjänst</i>	18
<i>Mänskliga rättigheter</i>	18
<i>Minoritetsspråk</i>	19
<i>Barnets rätt och barnperspektiv</i>	19
<i>Brukarinflytande</i>	20
<i>HBQTQI</i>	20
<i>Jämställdhet och jämställdhetsintegrering</i>	21
<i>Våldsbejakande extremism</i>	21
CENTRALA BEGREPP OCH DEFINITIONER INOM VÅLD OCH FÖRTRYCK	23
<i>Olika former av våld</i>	25
<i>Särskild utsatthet</i>	25
BEMÖTANDE	28
<i>I mötet med den våldsutsatta</i>	28

Riktlinjer för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation i Stockholms stad
4 (67)

Formulering i tal och skrift	29
<i>Våldsutsatta personer som är äldre eller har en funktionsnedsättning.....</i>	<i>29</i>
<i>HBTQI-personer</i>	<i>30</i>
<i>Personer som lever med missbruk.....</i>	<i>31</i>
<i>Personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.....</i>	<i>31</i>
<i>I mötet med den eller de som utövat våld.....</i>	<i>31</i>
RUTINER FÖR ATT UPPTÄCKA ATT NÅGON UTSÄTTS FÖR VÅLD OCH FÖRTRYCK	32
HANDLÄGGNING.....	33
<i>Inkommande information</i>	<i>33</i>
<i>Förhandsbedömning</i>	<i>33</i>
<i>Utredning enligt 11 kap. 1 § SoL</i>	<i>34</i>
Utredningens innehåll	35
Bedömningsmetoder vid utredning av våldsutsatta.....	36
<i>Kommunicering.....</i>	<i>37</i>
<i>Beslut.....</i>	<i>37</i>
<i>Avtal</i>	<i>37</i>
<i>Uppdrag</i>	<i>38</i>
<i>Genomförandeplan.....</i>	<i>38</i>
<i>Uppföljning av insats</i>	<i>38</i>
<i>Skyddade personuppgifter.....</i>	<i>39</i>
<i>Polisanmälan och utlämnande av information till polisen.....</i>	<i>40</i>
INSATSER.....	41
<i>Biståndsbedömda insatser respektive serviceinsatser.....</i>	<i>41</i>
<i>Insatser till den som är utsatt för våld</i>	<i>41</i>
Skyddat boende.....	41
Egenavgifter.....	43
Samtalsstöd.....	43
Praktiskt stöd	43
Föräldrastöd.....	44
Ekonomiskt bistånd	44
<i>Insatser till våldsutövare.....</i>	<i>45</i>
Samtalsstöd.....	45
Föräldrastöd.....	45
Möjlighet till annat boende för våldsutövaren	46
<i>Råd och stöd till personer som är utsatta för människohandel, prostitution eller har sex mot ersättning.....</i>	<i>46</i>
<i>Råd och stöd inom staden.....</i>	<i>47</i>
<i>Rättsväsendet</i>	<i>47</i>
BARN SOM HAR UPPLEVT VÅLD ELLER ANDRA ÖVERGREPP MOT NÄRSTÅENDE	
VUXNA.....	48
Utredning	49
Skolgång vid vistelse i skyddat boende.....	49
ANSVARSFÖRDELNING GENTEMOT ANDRA KOMMUNER OCH MELLAN	
STADSDELSNÄMNDER	52
Flytt till annan kommun på grund av hotbild.....	52

SAMVERKAN	53
<i>Intern samverkan inom stadsdelsnämnden</i>	53
<i>Extern samverkan och samordnad individuell plan</i>	54
<i>Samverkan med utförare</i>	54
ÖVRIGT	56
<i>Rätten till bistånd för olika grupper</i>	56
<i>Intyg</i>	56
<i>Gallring</i>	57
MER KUNSKAP OCH INFORMATION	58
REFERENSER:	59
BILAGOR:	61
UTREDNINGSMALL ENLIGT 11 KAP. 1 § SOCIALTJÄNSTLAGEN (SOL) (VÅLDSUTSATT)	64
UTREDNINGSMALL ENLIGT 11 KAP. 1 § SOCIALTJÄNSTLAGEN (SOL) (VÅLDSUTÖVARE)	66

Riktlinjer för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation i Stockholms stad 6 (67)

Förkortningar i dokumentet

FL Förvaltningslag (2017:900)

LSS Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade

OSL Offentlighets- och sekretesslag (2009:400)

RVC Relationsvåldscentrum

RVT Relationsvåldsteam, handlägger ärenden som rör våld inom socialtjänstens myndighetsutövning

SoL Socialtjänstlag (2001:453)

SOSFS Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd

Inledning

Riktlinjer för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation i Stockholms stad fastställs av kommunstyrelsen och är ett styrdokument som riktar sig främst till handläggare och chefer inom socialtjänsten. Riktlinjerna avser handläggning av ärenden som rör vuxna personer som har utsatts för våld i en nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation eller som utövar våld mot närstående eller hedersrelaterat våld eller förtryck. De har sin utgångspunkt i framförallt socialtjänstlagen och Socialstyrelsens vägledningar, föreskrifter och allmänna råd.

Arbetet mot våld styrs också av stadens program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation 2021–2025. Programmet gäller för alla nämnder och bolag i staden och är på en mer övergripande nivå, medan riktlinjerna fokuserar på handläggningen inom socialtjänsten.

I riktlinjerna används begreppen våld och förtryck och det inbegriper våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation. Där något är specifikt för den ena eller den andra våldstypen kommer det att skrivas ut.

Riktlinjernas syfte och tillämpning

Syftet med riktlinjerna är att säkerställa rättssäkerhet och likabehandling i staden när det gäller utredning, bedömning och tillgång till de insatser som ska erbjudas från socialtjänstens sida i ärenden som rör olika former av våld och förtryck, nämligen våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation. Riktlinjerna ska ge stöd och vägledning i det praktiska arbetet med att tolka lagstiftningen i de individuella behovsbedömningar som alltid ska göras.

Stadens riktlinjer utgör komplement till gällande lagstiftning, föreskrifter och allmänna råd med flera styrdokument. I vissa fall fattas politiska beslut som anger att en mer generös hållning än lagstiftningens nivå ska gälla en viss fråga, vilket också framgår i förekommande fall i riktlinjerna. Handläggare måste vara uppmärksamma på att ny rättspraxis kan tillkomma som inte finns med i dessa riktlinjer.

Riktlinjerna vänder sig till handläggare och chefer, som utreder vuxna personer över 18 år som har utsatts för olika former av våld och förtryck eller har utövat våld i nära relation eller hedersrelaterat våld och förtryck mot närstående. Ärenden som rör yngre personer, som är utsatta för våld och förtryck handläggs av den enhet som utreder ärenden rörande barn och unga. Dessa riktlinjer kan dock behövas som komplement till riktlinjerna för handläggning och dokumentation avseende barn och unga i ärenden där någon utsatts för eller utövat våld mot närstående.

Riktlinjernas målgrupper

Målgrupper för dessa riktlinjer är chefer och handläggare av ärenden som rör våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation.

Lagstiftning och styrdokument

Handläggningen av ärenden rörande vuxna som utsatts för eller utsätter andra för våld regleras i huvudsak av följande lagar:

- förvaltningslagen (FL)
- kommunallagen (KL)
- offentlighets- och sekretesslagen (OSL)
- socialtjänstlagen (SoL)

Ytterligare vägledning kan fås i förarbeten till lagstiftningen och från prejudicerande domar. Ny lagstiftning och rättspraxis ska alltid beaktas även om det inte förts in i riktlinjerna. Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd är utöver lagstiftningen styrande och vägledande för arbetet.

Offentlighets- och sekretesslagen

Bestämmelser om sekretess inom socialtjänsten finns i offentlighets- och sekretesslagen (OSL). Sekretess gäller inom socialtjänsten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men (26 kap. 1 § OSL). Undantag från sekretessen kan göras när det finns ett samtycke från den enskilde eller om det annars finns reglerat i lag. Inför utlämnande av sekretessbelagda uppgifter ska en sekretessprövning alltid göras.

Läs mer:

- Socialstyrelsens handbok ”Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten”

Socialtjänstlagen

Mål och principer

Socialtjänstens mål och lagens intention regleras i portalparagrafen (1 kap. 1 § SoL). Målet är att den enskilde ska kunna leva ett självständigt liv. Inriktningen för arbetet ska vara att frigöra och utveckla individens egna resurser, där *frivillighet och självbestämmande* ska vara vägledande i kontakten med den

Riktlinjer för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation i Stockholms stad 10 (67)

enskilde. Andra principer som ska prägla socialtjänstens verksamhet är helhetssyn, kontinuitet, normalisering, flexibilitet och närhet.

Brottsoffer

Socialnämndens ansvar för brottsoffer anges i 5 kap. 11 § SoL.

Denna paragraf utgör en viktig utgångspunkt för riktlinjerna:

- Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp.
- Socialnämnden ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation
- Socialnämnden ansvarar för att ett barn, som utsatts för brott, och dennes närstående får det stöd och den hjälp som de behöver.
- Socialnämnden ska också särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och ansvara för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver.

Våldsutövare

Socialnämndens ansvar för att verka för att personer som utövat våld eller andra övergrepp mot närstående ändrar sitt beteende anges i 5 kap. 11 a § SoL. I paragrafen anges också att nämnden, vid fullgörande av uppgiften, särskilt ska beakta säkerheten för den som utsatts för våldet eller övergreppen, och dennes närstående.

Andra centrala bestämmelser i socialtjänstlagen

- 2 kap. 1 § och 2 a kap. 1 § SoL. Socialnämnden har det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver.
- 2 a kap. 3 § SoL. Bosättningskommunens ansvar
- 2 a kap. 8–9 §§ SoL. Ansökan om insatser i annan kommun
- 2 a kap. 10 och 11 §§ SoL. Överflyttning av ärende
- 3 kap. 1 § SoL. Vissa uppgifter inom socialtjänsten med mera
- 4 kap. 1 § SoL. Rätten till bistånd
- 14 kap. 1 § SoL. Anmälningsskyldighet vid oro för barn

Läs mer om socialtjänstlagen och kommunens ansvar för olika grupper:

- Socialstyrelsens handbok ”Handläggning och dokumentation, del 1 och 2

Socialnämndens ansvar för god kvalitet

Socialtjänstens insatser ska vara av god kvalitet (3 kap. 3 § SoL). Kvalitet innebär att en verksamhet uppfyller de krav och mål som gäller för verksamheten i enlighet med de lagar och andra föreskrifter som styr verksamheten. Socialstyrelsen ger exempel på vad som menas med god kvalitet:

- Att socialtjänsten använder sig av ett genomtänkt arbetssätt vilket också innebär att följa upp och utvärdera olika insatser
- Att den enskilde anser sig bli bemött med respekt
- Att den enskilde får tillräcklig information så att den kan ta till vara på sina rättigheter och att verksamheten bedrivs så att den enskildes rättssäkerhet garanteras
- Att insatserna utformas efter den enskildes behov och så långt det är möjligt i samråd med den enskilde
- Att insatserna utformas så att de inriktas på att frigöra och utveckla den enskildes resurser
- Att barnperspektivet särskilt beaktas i verksamheten

När socialnämnden beviljar en person bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL, till exempel i ett skyddat boende hos en enskild verksamhet (dvs. inte kommunal), har nämnden uppdragit åt utföraren att genomföra en beslutad insats. När utföraren har godtagit uppdraget att utföra insatsen enligt SoL, blir de så kallade ”utförare av socialtjänst”. Att en utförare utför insatser enligt SoL på uppdrag av nämnden frångår inte nämnden dess ansvar för att insatserna är av god kvalitet, både när det gäller biståndsbeslutade insatser enligt 4 kap. 1 § SoL och insatser utan biståndsbeslut enligt 3 kap. 1 § SoL.

När till exempel en ideell förening eller ett företag utför socialtjänstinsatser gäller samma regelverk som för socialtjänsten, bland annat avseende dokumentationsskyldighet, lex Sarah och kvalitet.

Läs mer om ansvar för god kvalitet:

- Socialstyrelsens handbok ”Handläggning och dokumentation”, del 1
- Socialstyrelsens Meddelandeblad 2/2012 ”Socialnämndens respektive ideella föreningars ansvar för god kvalitet med mera vid utförandet av insatser enligt socialtjänstlagen”.

Riktlinjer för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation i Stockholms stad 12 (67)

Skyldighet att rapportera missförhållanden – lex Sarah

Lex Sarah är en del av det systematiska kvalitetsarbetet som enligt bestämmelserna i 3 kap. 3 § SoL och 6 § LSS ska bedrivas i alla verksamheter. Syftet med lex Sarah är att verksamheten ska utvecklas och missförhållanden förebyggas samt, om de ändå uppstår, rättas till. Målet är att den enskilde får insatser av god kvalitet och skyddas från missförhållanden.

Läs mer om Lex Sarah:

- Socialstyrelsens handbok ” Lex Sarah – Handbok för tillämpningen av bestämmelserna om lex Sarah”
- Stockholms stads riktlinjer för lex Sarah (KF juni 2013, dnr 325-1033/2012)

Handböcker, föreskrifter, allmänna råd och vägledningar

Nedan följer ett antal vägledningar i form av handböcker, föreskrifter, allmänna råd och meddelandeblad från Socialstyrelsen, rörande socialtjänstens arbete med vuxna som utsatts för eller utsätter andra för våld. Även Jämställdhetsmyndighetens manual för arbete med personer som utsatts för människohandel finns med.

Föreskrifter och allmänna råd

Föreskrifter är rättsligt tvingande medan allmänna råd är generella rekommendationer för hur lagar, förordningar och föreskrifter kan eller bör tillämpas. Inom Stockholms stad ska även de allmänna råden följas.

Följande föreskrifter och allmänna råd berör handläggning av ärenden gällande vuxna:

SOSFS 2011:5	Lex Sarah
SOSFS 2011:9	Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete
SOSFS 2014:4	Våld i nära relationer (omfattar också hedersrelaterat våld och förtryck)
SOSFS 2014:5	Dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS
HSLF-FS 2016:55	Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om hem för vård eller boende
HSLF-FS 2016:56	Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om stödboende

Handböcker och vägledningar

Handböckerna ger ytterligare vägledning i handläggningen.

- Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete – Handbok för tillämpningen av föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete (2012), Socialstyrelsen
- Lex Sarah – Handbok för tillämpningen av bestämmelserna om lex Sarah (2014), Socialstyrelsen
- Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer (2016), Socialstyrelsen
- Att vilja se, vilja veta och att våga fråga (2014), Socialstyrelsen
- Fristad från våld. En vägledning om skyddat boende (2013), Socialstyrelsen
- Vägledning för socialtjänsten i arbetet med EU/EES-medborgare (2020), Socialstyrelsen
- Manual vid misstanke om människohandel – En stöd- och skyddsprocess för offer för människohandel i Sverige (2019), Jämställdhetsmyndigheten

Socialstyrelsens meddelandeblad

- Meddelandeblad 2/2012 ”Socialnämnders respektive ideella föreningars ansvar för god kvalitet med mera vid utförandet av insatser enligt socialtjänstlagen. Särskilt gällande insatser till våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld”
- Meddelandeblad 1/2015 ”Lex Sarah”
- Meddelandeblad 1/2019 ”Skyddade personuppgifter – Ökat skydd för hotade och förföljda personer”
- Meddelandeblad 5/2021 ”Nya bestämmelser om förebyggande av våld i nära relationer och om barnfridsbrott”

Stockholms stads riktlinjer

Det finns ett antal andra riktlinjer i Stockholms stad som också kan vara relevanta för socialtjänstens handläggning av ärenden rörande vuxna som utsätts för eller utsätter andra för våld. Riktlinjerna finns på Plattform Socialtjänst: [Plattform Socialtjänst – Start sida \(stockholm.se\)](https://plattform.socialtjanst.se/)

- Riktlinjer handläggning och dokumentation av ärenden gällande barn och unga inom individ- och familjeomsorgen
- Riktlinjer handläggning av ekonomiskt bistånd
- Riktlinjer för ärendeansvar mellan stadsdelsnämnderna inom individ- och familjeomsorgen, omsorgen om äldre personer och personer med funktionsnedsättning
- Riktlinjer för Lex Sarah

Riktlinjer för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation i Stockholms stad 14 (67)

- Riktlinjer för utredning, dokumentation m.m. inom stadens socialpsykiatri
- Riktlinjer för handläggning av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning
- Vuxna med missbruks-/beroendeproblem. Riktlinjer
- Riktlinjer för handläggning inom socialtjänstens äldreomsorg
- Stockholms stads riktlinjer för arbetet med nationella minoriteters rättigheter

Program, strategier, handlingsplaner och stödmaterial inom Stockholms stad

Inom Stockholms stad finns ett antal program, strategier, handlingsplaner och stödmaterial som har särskild relevans för handläggning av socialtjänstens vuxenärenden. Ta del av Stockholms stads program, strategier och handlingsplaner på Plattform Socialtjänst: [Plattform Socialtjänst – Start sida](#)

- Stockholms stads program för alkohol- narkotika- dopings- och tobakspolitiken (ANDT)
- Stockholms stads program för att motverka hemlöshet
- Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation
- Stockholms stads program för stöd till anhöriga
- Program för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad
- Program för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck
- Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning
- Stockholms stads strategi för romsk inkludering
- Stockholms stads strategi för att minska risken för att barn, unga och unga vuxna ska dras in i kriminalitet
- Handlingsplan för att motverka prostitution och människohandel
- Socialnämndens handlingsplan mot våldsbejakande extremism
- Stödmaterial för samverkan mellan stadsdelsnämndernas verksamheter och skolan (gällande medföljande barn i skyddat boende)
- Stödmaterial om prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Samverkansöverenskommelser

Operation kvinnofrid

Stockholms stad ingår i samverkan ”Operation kvinnofrid” tillsammans med länets alla kommuner, Polisregion Stockholm, Region Stockholm, Kriminalvården i Stockholms län, Storsthlm, Åklagarmyndigheten och Länsstyrelsen i Stockholm.

Operation Kvinnofrids arbete vilar på riksdagens och regeringens sjätte jämställdhetspolitiska mål som är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Operation kvinnofrid har bland annat en gemensam strategi för åren 2020 – 2026 där arbetets inriktning anges.

Origo resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld

Origo är en samverkan mellan alla kommuner i Stockholms län, Polisregion Stockholm och Region Stockholm. I verksamheten arbetar kuratorer, polis och en barnmorska som har kunskaper och erfarenhet av hedersrelaterat våld och förtryck. Origo vänder sig till personer som lever i en hederskontext och är mellan 13 och 26 år. Även yrkesverksamma kan vända sig till Origo för konsultation. Mer information och kontaktuppgifter till Origo finns på www.origostockholm.se.

Stockholms stad och Polisregion Stockholm

Sedan 2021 har Stockholms stad en samverkansöverenskommelse med Polisen i syfte att stödja utsatta för prostitution och människohandel för sexuella ändamål i rättsprocessen. Den går under beteckningen *Samverkansöverenskommelse mellan Stockholms stad och Polisregion Stockholm rörande arbetet mot prostitution*.

Mikamottagningen

Mikamottagningen erbjuder stödjande samtal och praktiskt stöd till personer som har erfarenhet av sex mot ersättning, sexuellt självskadebeteende och/eller är utsatta för människohandel för sexuella ändamål. Alla över 18 år är välkomna, även anhöriga kan få stöd. Mikamottagningen erbjuder också konsultation till andra yrkesverksamma. Mikamottagningen har ett samarbete med Region Stockholm som driver en sex- och samlevnadsmottagning MikaHälsa. Ett flertal kommuner i länet är kopplade till Mikamottagningen.

KAST - Köpare Av Sexuella Tjänster

KAST är en verksamhet som erbjuder människor som vill sluta köpa sex anonym rådgivning och stödsamtal via telefon, e-post eller tidsbokade besök. Även anhöriga är välkomna. Till KAST är alla

Riktlinjer för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation i Stockholms stad 16 (67)

över 18 år välkomna, oavsett kön eller sexuell identitet. Ett flertal kommuner i länet är kopplade till KAST.

Allmänna utgångspunkter

Vetenskap och beprövad erfarenhet / Evidensbaserad praktik

De som behöver samhällets insatser ska erbjudas hjälp som bygger på bästa tillgängliga kunskap. Målet är att de insatser som ges ska vara till nytta och aldrig till skada för den enskilde. Evidensbaserad praktik (EBP) innebär att den professionelle väger samman sin expertis med bästa tillgängliga kunskap, den enskildes situation, erfarenheter och önskemål vid beslut om insatser. Det innebär att det är viktigt att ta tillvara lokal kunskap, att systematisera den och att ta del av andra goda exempel. Stockholms stad har en lokal kunskapsbank för socialtjänsten där olika projekt och utvärderingar beskrivs.

Läs mer om vetenskap och beprövad erfarenhet:

- Socialstyrelsens handbok "Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten", del 1

Kompetens om våld och förtryck inom socialtjänsten

Socialtjänstens organisation ska säkerställa att vuxna och barn som utsätts för olika typer av våld och förtryck uppmärksammas inom hela socialtjänsten och får den hjälp och det stöd som de behöver. Det är angeläget att kompetens finns i hela organisationen, inte bara hos dem som utreder våldsärenden, samt att strukturer och funktioner är hållbara över tid.

Alla medarbetare som arbetar med handläggning och uppföljning av ärenden enligt socialtjänstlagen bör ha kunskaper inom området våld eller andra övergrepp av eller mot närstående, samt förmåga att praktiskt tillämpa dessa kunskaper. När det gäller ärenden som rör våldsutsatta vuxna bör handläggarna dessutom ha socionomexamen (allmänna råd i 4 kap. SOSFS 2014:4).

Med "alla medarbetare" avses personal inom individ- och familjeomsorg, familjerätt, ekonomiskt bistånd, missbruk och beroende, äldreomsorg och omsorg om personer med funktionsnedsättning. De bör ha teoretiska kunskaper för att initialt kunna göra en bedömning av om det finns en omedelbar risk för att personen drabbas av våld eller hot om våld. Detta gäller även hedersrelaterat våld och förtryck.

Om den initiala bedömningen visar att det finns risk för hot eller våld bör den så snart som möjligt kompletteras med en strukturerad

Riktlinjer för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation i Stockholms stad 18 (67)

bedömning, som görs av handläggare som har kompetens för detta. För mer information om bedömningsinstrument, se kapitlet om handläggning.

Delaktighet och tillgänglighet

Frågor om bemötande och tillgänglighet är särskilt viktiga att uppmärksamma under utredningen, särskilt när den rör våld och förtryck där personer med funktionsnedsättning är en extra utsatt grupp.

Det kan ha avgörande betydelse för en persons möjlighet att komma till tals och utöva inflytande över planerade och beslutade insatser, men också för kvaliteten i utredningen och ansökan om stöd enligt SoL. Barn, ungdomar och vuxna som ansöker om insatser och bistånd ska ges ett gott bemötande under tillgängliga former.

Bemötandet kan behöva anpassas med hänsyn till den enskildes förutsättningar exempelvis utifrån olika funktionsnedsättningar. Det kan också röra sig om att han eller hon talar ett annat språk och är i behov av språktolk. Det kan också handla om att det finns hinder i den fysiska miljön som enkelt kan avhjälpas och då måste göra det. Det är viktigt att handläggaren utgår från varje persons faktiska förutsättningar.

Läs mer om delaktighet och tillgänglighet:

- Socialstyrelsens handbok ”Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten”, del 8.

Sammanhållen socialtjänst

Globaliseringen och samhällsutvecklingen i stort leder till att socialtjänstens verksamhetsområden tenderar att förändras och utökas. Socialtjänsten bör vara förutsägbar, likvärdig, jämlik, jämställd och rättssäker. Med målet att skapa ett mer sammanhållet stöd till den enskilde bör socialtjänsten i Stockholms stad sträva efter att jobba mer sammanhållet och gränsöverskridande mellan verksamhetsområden i syfte att skapa mer verkningsfulla insatser för den enskilde.

Mänskliga rättigheter

Stockholms stads arbete med mänskliga rättigheter (MR) grundar sig på övertygelsen att de mänskliga rättigheterna är universella och att alla människor, oavsett land, kultur och sammanhang, är födda fria och lika i värde och rättigheter. Stockholms stad har därför ett ansvar att arbeta för att dessa principer ska genomsyra stadens

samtliga verksamheter. Arbetet med att förverkliga de mänskliga rättigheterna ska ha en naturlig del i varje berörd verksamhets kvalitetssäkring och ska präglas av metodutveckling samt vara systematiskt.

I praktiken arbetar stadens verksamheter dagligen med såväl politiska och medborgerliga rättigheter som ekonomiska och sociala rättigheter. De aktualiseras inom till exempel medborgarkontor, socialtjänst, skola och äldreomsorg. Vissa grupper, till exempel barn, personer med funktionsnedsättning och nationella minoriteter, har även särskilda rättigheter som ska beaktas specifikt och tas hänsyn till i stadens samtliga verksamheter.

Minoritetsspråk

Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk innebär utökade rättigheter för vissa minoriteter att använda det egna språket. Varje individ avgör själv om hon eller han tillhör någon eller några av de nationella minoriteterna. Bestämmelserna innebär bland annat att den enskilde har rätt att använda sitt språk i sina kontakter med myndigheter som geografiskt helt eller delvis sammanfaller med minoritetsspråkets förvaltningsområde.

Stockholms stad ingår i förvaltningsområdet för finska. Den innebär att den enskilde har rätt att använda finska i ärenden där han/hon är part eller ställföreträdare för part. Myndigheten är skyldig att ge svar på samma språk. Om den enskilde saknar ett juridiskt biträde har han/hon dessutom rätt att på begäran få en skriftlig översättning av beslut och beslutsmotivering till finska. Myndigheten ska även sträva efter att i övrigt bemöta den enskilde på finska. Om det inte finns minoritetsspråkstalande personal bör rutiner tas fram så att en tolk ordnas med relativt kort varsel.

Barnets rätt och barnperspektiv

Barnkonventionen är lag i Sverige. Det innebär bland annat att barns rättigheter ska beaktas av domstolar och myndigheter i avvägningar och bedömningar som görs i mål och ärenden som rör barn. Att konventionen gäller som lag innebär att den är tillämplig på alla rättsområden och ensam kan läggas till grund för myndigheters beslut. Syftet med lagstiftningen är vidare att den ska bidra till att synliggöra barns rättigheter i all offentlig verksamhet. Artiklarna i barnkonventionen ska ses som en odelbar helhet och skapa en grund för ett mer barnrättsbaserat synsätt. I lagen om barnkonventionen finns inga regler om rätten att överklaga beslut.

Det måste finnas ett tydligt barnperspektiv i alla utredningar, där barn berörs, rörande vuxna som utsätts för våld alternativt vuxna som utövar våld. När en åtgärd rör ett barn ska barnet få relevant information och ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör barnet. Barnets åsikter och inställning ska tillmätas betydelse i relation till barnets ålder och mognad (jfr 11 kap. 10 § SoL).

I Stockholms stad finns Stödmaterial för barnrättsperspektiv inom socialtjänsten och Program för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad 2018–2022.

Läs mer om barnrättsperspektiv:

- Stockholms stads ”Stödmaterial för barnrättsperspektiv inom socialtjänsten”
- Socialstyrelsens kunskapsstöd ”Bedöma barns mognad för delaktighet”
- Socialstyrelsens handbok ”Handläggning och dokumentation”, del 1

Brukarinflytande

Enligt socialtjänstlagen ska socialtjänstens insatser utformas och genomföras tillsammans med den enskilde (3 kap. 5 § SoL). Brukarinflytande handlar om att personer som får stöd och insatser från socialtjänsten ska få mandat och möjlighet att påverka beslut som får stora konsekvenser för deras eget liv och vardag. Den som behöver samhällets insatser ska erbjudas hjälp som bygger på bästa tillgängliga kunskap. Kunskapen ska hämtas från forskning, från praktiken och från den enskilde. Den enskilde är expert på sina egna problem. Därför är det nödvändigt att involvera den enskilde både i utredningsskedet och vid beslutsfattandet.

HBTQI

Stockholms stads program för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck fungerar som vägledning i arbetet att skapa jämlik service till kommuninvånarna samt jämlika villkor på arbetsplatsen för medarbetarna.

Programmet syftar till att utveckla och säkerställa kvaliteten i stadens verksamheter så att alla människor, oavsett könsidentitet, könsuttryck eller sexuell läggning, blir bemötta likvärdigt, får sina rättigheter tillgodosedda och inte diskrimineras. Syftet är också att den service och omsorg och de tjänster som erbjuds stockholmarna är lika tillgänglig, av lika hög kvalitet och lika väl anpassade för alla.

Läs mer:

- Stockholms stads ”Program för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning könsidentitet och könsuttryck”

Jämställdhet och jämställdhetsintegrering

Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Genom att bedriva ett jämställdhetsintegrerande arbete inom sina verksamheter ska Stockholms stad möjliggöra ett aktivt jämställdhetsarbete vars syfte är att ändra attityder på ett personligt plan. Därför implementerar Stockholms stad aktivt Program för ett jämställt Stockholm som fungerar vägledande för nämnder och styrelsen i arbetet för jämställdhet.

Jämställdhetsintegrering, jämställdhetsanalys och jämställdhetsbudgetering är processverktyg i praktiskt jämställdhetsarbete vid organisationsförändringar som ger strategier och metoder för att uppnå jämställdhetsmålen. Läs mer om stadens arbete: [Jämställdhet och jämställdhetsintegrering](#)

Våldsbejakande extremism

Våldsbejakande extremism (VBE) handlar om hot mot demokratin och människors liv och hälsa. Det är ett samlingsbegrepp för rörelser, ideologier eller miljöer som inte accepterar en demokratisk samhällsordning och som främjar våld för att uppnå ett ideologiskt mål. Med våldsbejakande menas handlingar såsom att stödja, uppmana till eller delta i ideologiskt motiverade våldshandlingar för att främja en sak. Det förebyggande arbetet riktar sig mot tre olika miljöer:

- den våldsbejakande högerextremistiska vit makt-miljön
- den våldsbejakande vänsterextremistiska autonoma miljön och
- den våldsbejakande islamistiska extremistmiljön

Därutöver finns ensamagerande extremister som motiveras till våldshandlingar av olika ideologier, men som inte tillhör nämnda grupper eller nätverk. VBE kan bli en fråga för socialtjänsten om det kommer in en anmälan om oro eller om socialtjänsten i samverkan med polisen får information om att någon är involverad. Det kan också handla om anhöriga som hör av sig med oro eller om egna iakttagelser från anställda inom socialtjänsten. Det kan även

Riktlinjer för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation i Stockholms stad 22 (67)

röra sig om individer som vill lämna en våldsbejakande miljö och som behöver stöd eller om barn vars föräldrar återvänt till Sverige från en terrorist- eller krigsmiljö. Staden har särskilda riktlinjer för arbetet mot VBE och stadens samordnare på stadsledningskontoret har tagit fram en vägledning till hjälp för alla anställda i staden när man ska hantera en händelse, oro eller information kopplad till VBE. Samtliga stadsdelsnämnder och berörda facknämnder har också lokala handlingsplaner för arbetet mot VBE. Läs mer om stadens arbete: [VBE](#)

Centrala begrepp och definitioner inom våld och förtryck

Våld:

Våld är varje handling riktad mot en annan person, som genom att denna handling skadar, smärtar, skrämmar eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från att göra något som den vill.¹

Våld i nära relationer:

Våld i nära relation handlar om olika typer av våld som kan förekomma mellan individer som har en nära relation till varandra. Våldet sker inom partnerrelationer samt inom syskonrelationer och andra familje- och släktrelationer. Det kan även gälla andra personer som den våldsutsatta har eller har haft en nära och förtroendefull relation till. Bedömningen om vem som kan betraktas som närstående ska göras utifrån familje- och levnadsförhållanden i det enskilda fallet.² Viktigt att beakta är också att vårdpersonal i vissa fall kan bedömas som närstående, exempelvis en personlig assistent. Det som är speciellt med våld i nära relationer är att den utsatta har en nära relation och ofta starka emotionella band till våldsutövaren, vilket försvårar möjligheten till motstånd och uppbrott. Våldet sker vanligtvis inomhus i offrets hem och varierar i allvarlighetsgrad och frekvens. Ofta blir våldet allvarligare ju längre relationen pågår.

Hedersrelaterat våld och förtryck:

Hedersrelaterat våld och förtryck uppstår för att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grupps heder. Det är en följd av att hedern ses som avhängig av individers handlande, t.ex. kvinnliga familjemedlemmars kyskhets och oskuld samt deras faktiska och påstådda beteende i förhållande till sådana ideal. Våldet och förtrycket utövas ofta kollektivt eller är åtminstone kollektivt förankrat, och de utsattas familjemedlemmar/närstående har i regel en avgörande roll. Det riktar sig främst mot flickor och kvinnor, men förekommer även mot pojkar och män. Våldet och förtrycket kan drabba hbtqi-personer och personer med intellektuell funktionsnedsättning särskilt hårt.³

¹ Definition från Per Isdal, grundare av Alternativ till våld

² *Våld*, Socialstyrelsen, 2016

³ *Bedömning av hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i nära relationer*, sid. 12, Socialstyrelsen, 2021

Sex mot ersättning eller prostitution:

Att sälja sex kan beskrivas med olika begrepp, vanligt är *sex mot ersättning* eller *prostitution*. Sex mot ersättning eller prostitution definieras som när någon köper eller säljer sexuella tjänster mot ersättning (vanligen ekonomisk), vilken utgör en förutsättning för den sexuella tjänsten (SOU 1995:15 s. 5). Ersättningen kan innefatta pengar, mat eller materiella saker som t.ex. mobiltelefon, cigaretter eller någonstans att sova. Den som har sex mot ersättning kan antingen få ersättningen själv, eller vara utsatt för någon som genom en verksamhet främjar eller förmedlar individen i prostitution, vilket kan klassas som människohandel för sexuella ändamål eller koppleri.⁴

Valet av begrepp är en viktig del i arbetet med och bemötandet av personer med erfarenheter av sex mot ersättning.⁵ Prostitution används huvudsakligen när fenomenet som sådant i form av omfattning, arenor och utvecklingstendenser beskrivs. Begreppet sex mot ersättning syftar till att vidga perspektiven och används med fördel när man talar om en specifik person.⁶

Människor som lever i prostitution är en heterogen grupp som innefattar såväl kvinnor, män och transpersoner. Merparten som köper sex är män.⁷ I Sverige är sexköp straffbart, men det är inte straffbart att sälja sexuella tjänster.

Människohandel för sexuella ändamål:

Människohandel för sexuella ändamål innebär att en person genom otillbörliga medel (olaga tvång, vilseledande eller utnyttjande av någons utsatta belägenhet) rekryterar, transporterar, överför, inhyser eller tar emot en individ i syfte att exploatera för sexuella ändamål. Om gärningen görs mot barn döms brottet som människohandel även om inte något otillbörligt medel har använts.⁸ Handel med människor, inklusive barn, är idag den tredje största brottsliga verksamheten i världen, näst efter narkotika- och vapenhandel.⁹ Internationella kriminella nätverk kontrollerar idag en stor del av människohandeln för sexuella ändamål.

Sexuellt våld oberoende relation:

⁴ *Strategi för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län 2020-2026*, Rapport 2019:23, sid. 9, Länsstyrelsen i Stockholm

⁵ *Sex mot ersättning* (2015), sid. 10, Socialstyrelsen

⁶ *Sex mot ersättning* (2015), sid. 10, Socialstyrelsen

⁷ *Sex mot ersättning* (2015), sid. 45, Socialstyrelsen

⁸ *Strategi för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län 2020-2026*, Rapport 2019:23, sid. 9, Länsstyrelsen i Stockholm

⁹ www.unicef.se

Sexuellt våld oberoende relation kan beskrivas som kränkningar och övergrepp med sexuella förtecken. Det kan vara allt från att en individ tjar sig till sex, sexuella trakasserier, till att en individ blir utsatt för våldtäkt. Det kan också handla om att tvinga någon att utföra olika typer av sexuella handlingar, eller grooming, som kan beskrivas som förberedelse till sexuella övergrepp mot barn. Sexuellt våld kan ske både i nära relation, av bekant eller okänd.¹⁰

Olika former av våld

Fysiskt våld	Till exempel att knuffa, hålla fast, släpa, slå, dra i håret, nypa, sparka, ta strypgrepp, hota med vapen.
Psykiskt våld	Till exempel verbala kränkningar, förnedring, isolering, utpressning, kontroll, nedtryckande uttalanden, beröva sömn.
Sexuellt våld	Till exempel att tvingas till sexuella handlingar mot sin vilja, att tvingas till sex mot ersättning, könsstympning eller sexuella trakasserier.
Materiellt våld	Till exempel att våldsutövaren förstör den utsattas ägodelar eller stjälar personliga tillhörigheter och bohag.
Ekonomiskt våld	Till exempel att den som utsätts inte får ha insyn i den gemensamma ekonomin, tvingas ta lån, uppge bankkoder eller utsätts för ekonomisk utpressning.
Försummelse	Till exempel att bli utsatt för medvetet felaktig medicinering, inte få behövlig hjälp med mat eller hygien och att förvägras hjälp att ta sig ur sängen. Det gäller främst äldre och personer med funktionsnedsättning.
Latent	Våldet utövas inte alltid aktivt men det finns ständigt där latent i form av hot om våld eller en ständig rädsla för att våld ska uppstå

Särskild utsatthet

Vissa individer och grupper riskerar i större utsträckning att utsättas för våld och att också drabbas hårdare om de utsätts. Det handlar

¹⁰ Strategi för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län 2020-2026, Rapport 2019:23, sid. 8, Länsstyrelsen i Stockholm

om att gruppen eller individen befinner sig i en utsatt situation som gör att sårbarheten ökar. Utsattheten kan variera över tid och vara kopplad till olika situationer. En individ kan ha särskilda behov av stöd och hjälp utifrån en eller flera olika faktorer som påverkar varandra.^{11, 12} Sådana faktorer kan exempelvis vara:

- *att ha en fysisk och eller psykisk funktionsnedsättning*
Det kan innebära svårigheter att förflytta sig själv, kommunicera, sköta sin personliga hygien eller att förstå och skydda sig mot att bli utnyttjad ekonomiskt. I vissa fall är personen beroende av andra för att klara sin vardag och det innebär en särskilt utsatthet. Här kan det också finnas exempelvis assistenter som personen också har en nära relation till. I en hederskontext betraktas ofta funktionsnedsättning som något skamligt.
- *att vara äldre*
Äldre våldsutsatta personer är inte en homogen grupp. Våldet kan ta sig uttryck sig på olika sätt och kan ha pågått under en längre tid i en parrelation. Våldet kan också ha börjat i samband med att våldsutövaren befinner sig i en så kallad ansträngd vårdrelation.¹³ Äldre har ofta ett större behov av hjälp från omgivningen vilket skapar ett beroende. Våldsutövare kan utöver partner också vara exempelvis vårdare eller vuxna barn.
- *att leva med missbruk och beroende*
Personer som missbrukar kan vara utsatta för våld från flera olika personer, exempelvis andra missbrukare och sin partner. Partnern kan skydda personen mot andras våld samtidigt som partnern själv utövar våld. Att missbruka alkohol eller droger ses i en hederskontext ofta som ett stort svek och hot mot familjens och släktens heder, vilket kan innebära att den enskilde lever under än starkare hot. Det är viktigt att se att personen kan behöva stöd *både* för sitt missbruk *och* för sin våldsutsatthet och att inte utgå från att våldsutsattheten är en följd av missbruket.
- *att vara homo- eller bisexuell, transperson eller en person med könsöverskridande identitet eller uttryck*

¹¹ *Handlingsplan mot prostitution och människohandel*. Bilaga till regeringsbeslut 2018-02-08 nr II:1, sid. 8, Socialdepartementet.

¹² *Våld. Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer* (2016), sid. 21, Socialstyrelsen

¹³ *Våld. Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer* (2016), sid. 22, Socialstyrelsen

Våld i parrelationer i denna grupp osynliggörs ibland vilket delvis kan bero på heteronormativa föreställningar om våld i parrelationer hos professionella. Det är viktigt att inte utgå från att en person är heterosexuell. Det är inte lika vanligt att personer som tillhör denna grupp söker hjälp för sin utsatthet och de har oftare ett svagare socialt nätverk. Personer som tillhör denna grupp och som lever i en hederskontext är ofta starkt hotade på grund av sin sexuella läggning och livsstil.

- *att ha utländsk bakgrund*
Att ha utländsk bakgrund kan innebära ökad sårbarhet i form av att socialt nätverk ofta är mindre eller saknas, språksvårigheter och att kunskap om rättigheter och vart personen ska vända sig för att få hjälp saknas eller inte är lika stora.
- *att leva i en hederskontext*
Att vara utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck kan utgöra en särskild sårbarhet dels utifrån att de utsatta ofta är unga, dels utifrån att en stor del, eller hela, personens nätverk kan vara inblandat i förtrycket vilket innebär att den utsatta inte har någon närstående att vända sig till för stöd och skydd.
- *att vara socialt och ekonomiskt beroende av närstående eller av samhället*
Beroende gör det svårare att bryta upp och lämna en par- eller familjerelation där våld förekommer.
- *isolering och ensamhet*
Isolering och ensamhet kan innebära brist på nätverk och kontakter med omvärlden, vilket kan göra det svårare att bryta upp och lämna den eller de som utövar våld.

Personer som påverkas av dessa faktorer är individer och deras situation och eventuella behov av stöd är individuella.

Bemötande

I mötet med den våldsutsatta

Socialtjänstens verksamhet ska bygga på respekt för människors självbestämmanderätt och integritet (1 kap. 1 § SoL). I ärenden som rör våld mot närstående är det viktigt att stödet inriktas på att frigöra och utveckla den utsattas egna resurser och erbjuda stöd som bygger på respekt för den enskildes behov.

Rädsla och känslor av skuld och skam kan göra det svårt för en våldsutsatt person att vända sig till utomstående för att berätta om våldet och det är viktigt att bli bemött på rätt sätt. Den drabbade kan känna sig kluven om personen samtidigt älskar, tycker synd om eller på andra sätt bryr sig om den eller dem som utövar våldet. Den nära relationen är en grundläggande omständighet för socialtjänsten att ta hänsyn till i arbetet med att ge stöd och hjälp.

Erfarenheter av, eller rädsla för, att inte bli väl bemötta av professionella är vanligt hos personer som har erfarenhet av att ha sex mot ersättning. Det finns ofta en misstro mot myndigheter vilket gör att personer som har fått ersättning för sexuella tjänster ofta inte självmant berättar om sina erfarenheter. Detta betyder att personal inom stadens socialtjänst både behöver ha grundläggande kunskap inom området och vara lyhörd för problemen, så att handläggare kan identifiera, samtala med och fånga upp de som riskerar fara illa på grund av att de har sex mot ersättning. Om det finns funderingar kring om en person har erfarenhet av att ha sex mot ersättning är det angeläget att försöka ta reda på vilken slags stöd och hjälp den personen behöver.

En våldsutsatt person kan vara orolig för sin egen och eventuella barns eller syskons säkerhet och rädd för att inte bli trodd. Självkänsla och tilltro till den egna förmågan kan i varierande grad vara påverkad av att personen har varit utsatt för våld och kränkningar. Det är viktigt att den enskilde ges tillräckligt med tid och får bekräftelse på att det kan vara svårt att berätta allt på en gång. Ett professionellt bemötande kännetecknas av respekt, ödmjukhet samt att kunna skapa och upprätthålla en förtroendefull relation, att kunna bemöta en person i kris, hantera motstridiga intressen och konflikter samt att inte skuldbelägga.

Handläggare och andra professionella som möter våldsutsatta personer som påverkas av dessa faktorer måste ha kunskap om vad de kan innebära och att de kan göra situationen än mer komplex. Hänsyn måste tas till detta vid säkerhetsplanering och utformning av insatser.

Intern och extern samverkan är av största vikt i dessa ärenden. Det kan bland annat innebära att handläggare från olika enheter bedömer en våldsutsatt persons ärende utifrån sina specifika ämnes- och kompetensområden. Om det till exempel gäller en våldsutsatt person med missbruks- och beroendeproblematik kan våldet och missbruket utredas parallellt och utmynna i en bedömning av insatser för såväl våldsutsattheten som missbruket. I vissa fall kan insatserna vara gemensamma, i annat fall är det viktigt att de samordnas.

Samma sak gäller vid handläggning av ärenden som avser våldsutsatta äldre personer och personer med funktionsnedsättning. Handläggarna från de olika enheterna behöver tillsammans träffa personen och bedöma hela dennes situation och behov av stöd och hjälp.

Detta gäller även när någon utsätts för våld eller andra övergrepp av till exempel hemtjänstpersonal eller personal på särskilda boenden som den enskilde har en nära och förtroendefull relation till. Våldets konsekvenser är desamma för dessa personer och de ska ha tillgång till samma stöd och hjälp som andra våldsutsatta.

I all samverkan ska gällande sekretessregler beaktas. Skyldigheten att samverka gäller endast för sådana uppgifter för vilka det inte föreligger sekretess eller tystnadsplikt.

Formulering i tal och skrift

Det är viktigt att dokumentationen i ärenden som rör våld är tydlig. Dokumentationen kan komma att ha betydelse för andra aktörer än socialtjänsten och det är viktigt med precision i språket. Den som dokumenterar måste vara tydlig med varifrån uppgifter kommer och undvika tvetydiga eller vaga begrepp. Andra aktörer är inte nödvändigtvis bekanta med de begrepp som socialtjänsten använder. Det är viktigt att vara tydlig med vilken typ av våld det handlar om.

Läs mer om bemötande:

- Socialstyrelsens handbok "Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer"

Våldsutsatta personer som är äldre eller har en funktionsnedsättning

Om den våldsutsatta har någon form av funktionsnedsättning eller är äldre måste förutsättningarna kring mötet anpassas därefter.

Handläggaren behöver ha kunskap om vilken extra sårbarhet funktionsnedsättningen eller att vara äldre kan innebära. Om den enskilde har en funktionsnedsättning kan personen behöva hjälp att uttrycka sig, det kan behövas bildstöd i kommunikationen och handläggaren kan behöva tänka på att inte använda abstrakta liknelser och svåra ord som den enskilde kanske inte förstår. Allt detta beror givetvis av vilken funktionsnedsättning det handlar om. Det kan vidare vara bra att uttrycka sig konkret vid samtal om våldet, exempelvis fråga om personen är rädd för sin partner eller någon annan i sin närhet, om någon exempelvis har slagit eller tagit hårt i eller knuffat personen. Vissa personer har stort behov av att minimera intryck i rummet och att ta paus ofta under ett möte för att orka fokusera.

Vid sidan av praktiska anpassningar i mötet med en äldre person eller en person med funktionsnedsättning behöver handläggaren också vara medveten om sina egna föreställningar och fördomar. Det kan exempelvis handla om att ha i åtanke att förövaren kan vara en personlig assistent eller hemtjänstpersonal. När det gäller äldre personer kan det också vara bra att tänka på att de många gånger har än starkare internaliserat att våld i hemmet är en privatsak som utomstående inte behöver känna till. De kan också ha varit utsatta för våld i sin relation under många, många år.

HBTQI-personer

En person som lever i en samkönad relation och är utsatt för våld kan dra sig för att söka hjälp och känna sig exkluderad i en sådan situation. Istället för att fråga om ”din man” eller ”din fru” kan handläggaren använda uttrycket ”din partner” när det handlar om partnervåld. Det är viktigt att ha i åtanke att vissa personer kanske inte har varit öppna med sin sexuella läggning och att det då blir ”att komma ut” i samtalet med handläggaren, vilket kan vara ett stort steg som ibland upplevs som svårt. Då är det extra viktigt att inte mötas av oförståelse eller okunskap, vilket kan öka traumat ytterligare. Okunskap kan exempelvis bestå i en tro på myter, som att ”tjejer inte slåss” eller att en kille inte kan vara utsatt för våld av en manlig partner ”eftersom han ju borde kunna försvara sig”. Ur säkerhetssynpunkt är det också viktigt att vara medveten om att en person som är med på mötet eller väntar i väntrummet och som handläggaren kanske automatiskt uppfattar vara en vän till den utsatta, kan vara förövaren. Handläggare bör alltid försöka prata med den enskilde i enrum.

Personer som lever med missbruk

Personer som lever med missbruk, i synnerhet kvinnor, är ofta utsatta för våld, både i nära relation och i andra sammanhang. Kvinnor med missbruk är inte en homogen grupp, och utsattheten är allra störst för dem som också är socialt marginaliserade. Där kan missbruket ibland förekomma samtidigt som det finns allvarlig psykisk ohälsa och/eller hemlöshet. Det är inte ovanligt att kvinnor med missbruk inte ser sig som våldsoffer för att våldet har blivit ett så vanligt inslag i deras vardag. Utifrån detta kan det vara bra att ställa konkreta frågor om handlingar som personen har utsatts för istället för att fråga om personen ”är utsatt för våld”. En del har föreställningar om att de inte förtjänar bättre eller att de inte har rätt till något stöd, på grund av att de har den livsstil de har och i vissa fall också är kriminella. Som handläggare är det viktigt i dessa möten att i första hand se personen som en våldsutsatt person, som har rätt till stöd utifrån våldsutsattheten oavsett om personen också missbrukar och eller är kriminell.

Personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck

I mötet med en person som är utsatt för våld i hederns namn är det viktigt att ha förståelse och kunskap om den speciella situation det handlar om. Personen är ofta uppväxt med ett starkt kollektivistiskt tänkande och för att lämna våldsutsattheten måste personen ofta bryta med hela sitt nätverk, vilket är oerhört svårt för många. Även här är det givetvis viktigt att inte ge uttryck för eventuella fördomar, exempelvis om hederskulturer.

I mötet med den eller de som utövat våld

Socialtjänstens verksamhet ska bygga på respekt för människors självbestämmanderätt och integritet (1 kap. 1 § SoL). I mötet med en person som utövar våld är det viktigt att respektera personen samtidigt som man måste behålla inställningen om att våldsutövaren är ansvarig för våldet. Detta dock utan att hamna i en diskussion om skuldfrågan. Våldets konsekvenser för den våldsutsatta, eventuella barn och våldsutövaren själv ska tydliggöras, samtidigt som tilltro ges till att personen kan förändra sitt våldsbeteende.

Tips att tänka på för att motivera en person som utövat våld att söka hjälp:

- vara medveten om sitt språk, det kan vara bättre att åtminstone i början tala om ”problem att kontrollera ilska” och vad det får för konsekvenser, än att använda ord som ”våld” och ”misshandel”
- fokusera på barnets behov till förändring när det är tillämpligt

- om personen är placerad i häkte, nyligen har varit häktad eller anhållen kan det ibland vara ett ”fönster” då motivationen till förändring är stor

Rutiner för att upptäcka att någon utsätts för våld och förtryck

Medarbetare inom socialtjänsten – individ- och familj, äldre och funktionsnedsättning – behöver ha kunskaper för att se tecken på våld och förtryck. Särskilt viktigt är att upptäcka barn som lever med våld. En del personer lever i en relation eller i en familjekontext där de upplever sig allt mer kontrollerade och på olika sätt begränsade av sin partner eller släktingar. Den enskilde kan uppleva att det finns en risk att partners eller släktingarnas agerande övergår till våld, men att något hot om våld inte har framförts. Det kan också handla om personer som har sex mot ersättning och som behöver stöd utifrån det. För socialtjänsten är det en angelägen uppgift att tidigt upptäcka dessa personer och att erbjuda dem stöd och hjälp för att förhindra att de blir utsatta för våld.

Det ska finnas rutiner för hur och när frågor om våld ska ställas till dem som socialtjänsten möter, och för vad som ska göras om någon berättar om utsatthet eller utövande.

Handläggning

Ett ärende inom våld och förtryck kan komma till socialtjänstens kännedom genom ansökan, anmälan eller på annat sätt. Ansökan kan vara skriftlig eller muntlig. Det är viktigt att vid kontakt med den enskilde klargöra om det handlar om ett rent informationssamtal eller om den enskilde begär stöd i någon form från socialtjänsten.

När det gäller en person som utövat våld och förtryck är det vanligt att personen blir känd av socialtjänsten genom att den eller de som utsatts för våldet först kommer i kontakt med socialtjänsten. Det kan till exempel vara en vuxen som ansöker om stöd, att det i en barnavårdsutredning framkommer att våld förekommit i familjen eller det kan komma en underrättelse från polisen om att våld förekommit. Det kan givetvis också vara så att enskilde själv tar kontakt och ansöker om stöd eller insatser. I vissa fall kan det också vara lämpligt att kontakta partnern till en våldsutsatt person som har kontakt med relationsvårdsteamet (RVT), och erbjuda stöd för att förändra beteendet. Detta måste i så fall göras efter en noggrann säkerhetsbedömning och samtycke från den våldsutsatta. Det är även viktigt att tänka på säkerheten om våldsutövaren ska komma till förvaltningen, så att inte den utsatta och utövaren exempelvis möts i väntrummet.

Inkommande information

Socialtjänstens RVT kan få kännedom om att en person är utsatt alternativt utsätter någon för våld och förtryck på olika sätt:

- Personen kontakter RVT eller motsvarande själv
- Personen får hjälp att kontakta RVT exempelvis av annan enhet inom socialtjänsten eller en kurator på vårdcentralen
- Information inkommer från polisen

När kontakten tas ska en inkommande information registreras i stadens sociala system. Det ska framgå vad som har kommit till socialtjänstens kännedom, vem som har framfört informationen samt hur och när.

Förhandsbedömning

När en våldsutsatt person söker sig till socialtjänsten måste handläggaren snabbt kunna göra en hot- och riskbedömning för att kunna ta ställning till om det finns ett omedelbart behov av skydd.

Förhandsbedömningen syftar till att ta ställning till om en utredning ska inledas enligt 11 kap. 1 § SoL eller inte. När det gäller den typ

av frivilliga insatser och stöd som kan ges vuxna som är utsatta för eller utsätter någon för våld, handlar förhandsbedömningen i princip om att klargöra om den enskilde vill ansöka om stöd eller inte.

Ansöker den enskilde om bistånd eller om det på annat sätt framkommer att den enskilde är positiv till att få stöd eller hjälp ska en utredning inledas. Om en vuxen person som är utsatt för alternativt utövar våld och som inte lever med barn (egna eller exempelvis partners), inte vill ha kontakt med socialtjänsten bör personen uppmuntras till att vid behov återkomma för att söka stöd. När det handlar om en vuxen person som lever med barn ska en orosanmälan enligt 14 kap. 1 § SoL göras till den enhet som utreder barn och unga om det finns kännedom eller misstanke om att ett barn far illa. Detta ska göras oavsett den vuxnes inställning till att själv ta emot stöd.

Om förhandsbedömningen leder till att *inte* inleda en utredning ska detta dokumenteras. Om personen redan har en personakt ska handlingen infogas i akten, annars sätts den in i en pärm för handlingar som inte har föranlett något ärende hos nämnden (5 kap. 2 § SOSFS 2014:5 och allmänna råd till denna bestämmelse).

Läs mer om förhandsbedömning:

- Socialstyrelsens handbok "Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten", del 9

Utredning enligt 11 kap. 1 § SoL

Socialnämnden ska utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan, anmälan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden (11 kap. 1 § första stycket SoL). En utredning enligt 11 kap. 1 § SoL får inte inledas mot den berörda personens vilja när det gäller en vuxen.

Syftet med utredningen är att kartlägga den enskildes situation och behov av stöd från socialtjänsten. Vid utredning av ansökan från en person som utövat våld mot närstående ska även behov hos den våldsutsatta och dennes närstående, särskilt barn i förekommande fall, beaktas. En utredning består av kartläggning, bedömning av behov och förslag till individuellt anpassade insatser. För att bedöma hotbild och risk för en våldsutsatt person att utsättas för ytterligare våld, ska strukturerade bedömningsmetoder användas, exempelvis FREDA eller Patriark.

Personens berättelse om händelseförloppet och eventuella skador ska dokumenteras.

En utredning enligt 11 kap. 1 § första stycket SoL ska leda fram till ett, eller flera, beslut.

Utredningens innehåll

Socialtjänsten har ansvar för att utreda behov av stöd och skydd hos våldsutsatta och våldsutövare oavsett om våldet är polisanmält eller inte.

Enligt allmänna råd till 5 kap. SOSFS 2014:4 bör följande punkter utredas i ärenden som gäller våldsutsatta i nära relation eller i en hederskontext. I Stockholms stad rekommenderas punkterna även att ingå i utredningen av våldsutövare i nära relation och i hederskontext, personer utsatta för prostitution, människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation.

- vilket behov den enskilde har av stöd och hjälp akut
- våldets karaktär och omfattning
- våldets konsekvenser för den enskilde
- hur den enskilde hanterar sin situation
- hur den enskildes nätverk ser ut
- om den enskilde behöver stöd i sitt eventuella föräldraskap
- vilket behov den enskilde har av stöd och hjälp på kort och lång sikt

I staden rekommenderas även följande två punkter ingå i utredningen

- risken för att den enskilde kommer att utsättas för ytterligare våld eller utöva ytterligare våld
- huruvida det finns barn som har upplevt våldet och i så fall en barnkonsekvensanalys

Det är viktigt att all dokumentation i ärenden är saklig. Det måste exempelvis tydligt framgå vem som har lämnat olika uppgifter. JO har vid flera tillfällen uttalat sig om vikten av opartiskhet och saklighet i dokumentation rörande våld i nära relationer (se t.ex. JO:s beslut den 7 december 2020, dnr 4454-2019).

Säkerhetsplanering

Säkerhetsplanering behöver göras i samband med utredning av den våldsutsattas behov. Säkerhetsplaneringen kan avse en akut situation, exempelvis att en våldsutsatt person ska lämna sitt hem för att placeras på skyddat boende med sina barn, eller på längre sikt när personen och barnen ska bo i en vanlig bostad efter en

eventuell placering. Även under vistelse i skyddat boende behöver säkerhetsplanering göras, ofta i samråd med boendet. Det är ofta bra att göra säkerhetsplaneringen i samråd med polisen. Se *bilaga 1* för stöd vid säkerhetsplanering.

Barnkonsekvensanalys

I alla ärenden där det finns minderåriga barn i familjen ska en barnkonsekvensanalys ingå i utredningen och dokumenteras. Det ska tydligt dokumenteras hur detta övervägande har skett och vilka ställningstaganden som gjorts.

En barnkonsekvensanalys innebär att följderna av ett beslut som rör barnets förälder eller motsvarande analyseras utifrån barnets bästa, och analysen ska göras både vid bifall och vid avslag. Berörd förälder ska göras delaktig i analysen. Hur påverkas barnet av beslutet om en viss åtgärd för en förälder eller motsvarande? Vilka är barnets rättigheter som påverkas av besluten?

Läs mer om utredningens innehåll, riskbedömning och säkerhetsplanering:

- Socialstyrelsens handbok ”Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer”

Läs mer om barnkonsekvensanalys och barnperspektiv:

- Stockholms stads ”Stödmaterial för barnrättsperspektiv inom socialtjänsten”

Vid utredning av en person som utsatts för våld och förtryck kan mallen i *bilaga 2* i dessa riktlinjer användas. *Bilaga 3* kan användas vid utredning av en person som utsätter en närstående för våld och förtryck.

Bedömningsmetoder vid utredning av våldsutsatta

Socialstyrelsen har tagit fram standardiserade bedömningsmetoder, FREDAs, till stöd för socialtjänstens arbete med våldsutsatta personer i nära relation. För hedersrelaterat våld och förtryck finns bedömningsmetoden Patriark. Syftet är att synliggöra våldet och utgöra ett stöd vid riskbedömningar för fortsatt våld.

Patriark är för utredning och kartläggning av ärenden medan FREDAs finns i tre olika delar:

- FREDAs kortfrågor är ett stöd att upptäcka våld i enskilda ärenden

- FREDA-beskrivning är en hjälp att kartlägga det våld som förekommit eller förekommer
- FREDA-farlighetsbedömning är en bedömningsmetod för att bedöma risken för eskalerat och dödligt våld

Socialstyrelsen framhåller att det kräver kompetens hos medarbetare samt organisatoriskt stöd och ledarskap att använda standardiserade bedömningsmetoder.

Kommunicering

Innan nämnden fattar beslut i ett ärende ska den, som regel, kommunicera allt material av betydelse för beslutet med den enskilde (25 § FL). Det är viktigt att beakta säkerheten för den våldsutsatta vid kommunikering så att hen får ta del av utredningen på ett säkert sätt, här behöver till exempel säkerställas att inte den som utövat våldet får del av den utsattas post.

Beslut

När en utredning avslutas ska ett beslut fattas och dokumenteras. Den enskilde ska underrättas om beslutet och vid avslag ska information om hur personen överklagar bifogas.

Om ett beslut har rättats enligt 36 § FL eller ändrats enligt 37 eller 38 §§ FL, ska rättelsen eller ändringen dokumenteras med uppgift om vem som har gjort den och när (5 kap. 14 § SOSFS 2014:5).

Läs mer om beslut och kommunikering:

- Socialstyrelsens handbok "Handläggning och dokumentation", del 4 och 9
- SOSFS 2014:5

Avtal

Vid beställning av en insats från en utförare ska ett avtal upprättas mellan nämnden och utföraren. Vid placering i något av stadens egna boenden ska de särskilda placeringsöverenskommelser som tagits fram för detta användas. I avtalet regleras pris, vad som ingår i tjänsten samt kvalitets- och andra krav. Vid placering på externa boenden, det vill säga boenden som inte är stadens egna, rekommenderas användning av stadens centralt framtagna avtalsmall. Den omfattar alla krav som ställs upp i lagstiftning, föreskrifter och allmänna råd. Mallar för avtal och placeringsöverenskommelser finns på Plattform Socialtjänst.

Uppdrag

Socialnämndens insatser ska utformas och genomföras tillsammans med den enskilde. Ett uppdrag ska lämnas till utföraren. Syftet med uppdraget, som ska vara tydligt formulerat, är att det ska framgå *vad* utföraren ska göra och *varför*. Uppdraget utgår från beslutet om insats och den enskildes behov och är ett avtal mellan nämnden och utföraren.

Vid akuta insatser, och i lägen när den enskilde dittills inte varit känd av socialtjänsten, kan det vara svårt att formulera ett uppdrag som innehåller mer än det allra mest akuta, som kan vara omedelbart skydd. I det läget får uppdraget förnyas inom kort då handläggaren har hunnit göra en mer omfattande utredning och kartlagt den enskildes behov. I 5 kap. 22 § SOSFS 2014:5 anges vad som ska dokumenteras i uppdraget.

Uppgifter om den enskilde kan inte fritt lämnas till utföraren utan det krävs att det finns något stöd för att bryta sekretessen, till exempel samtycke från den enskilde.

Läs mer om uppdrag och sekretessregler:

- Socialstyrelsens handbok "Handläggning och dokumentation", del 9

Genomförandeplan

Utföraren ska tillsammans med den enskilde upprätta en genomförandeplan som mer i detalj beskriver *hur* insatsen ska genomföras. Syftet med genomförandeplanen är att skapa en tydlig struktur för genomförandet och uppföljningen av en beslutad insats.

Läs mer om genomförandeplan:

- Socialstyrelsens handbok "Handläggning och dokumentation", del 10

Uppföljning av insats

Insatser som beslutas av nämnden ska följas upp. Syftet med uppföljningen är att se att den enskilde får det bistånd denne har beviljats, att insatsen utförs enligt uppdrag och med god kvalitet. Även om insatsen utförs av en extern utförare har nämnden fortfarande det yttersta ansvaret för att kvaliteten är god. Uppföljningen ska innehålla kontakt med både den enskilde och utföraren.

Ibland förändras behoven hos den enskilde efter en tid och den pågående insatsen kanske inte längre är relevant alternativt behöver ändras i sitt innehåll.

Av dokumentationen från uppföljningen bör bland annat framgå hur den enskilde uppfattar insatsen och dess relevans för dennes behov, när och på vilket sätt insatsen har följts upp, nämndens bedömning av den enskildes situation och om behov av några åtgärder framkommer under uppföljningen.

Läs mer om uppföljning:

- Socialstyrelsens handbok "Handläggning och dokumentation", del 10

Skyddade personuppgifter

Det är viktigt att socialtjänsten har kunskap om de olika formerna av skyddade personuppgifter, även kallat skyddad identitet, som finns och hur en ansökan går till då det kan vara aktuellt för vissa klienter. Det finns tre grader av skyddade personuppgifter, som alla kan kombineras med namnbyte:

- sekretessmarkering
- skyddad folkbokföring (som har ersatt kvarskrivning)
- fingerade personuppgifter (den enskilde får nytt namn och nytt personnummer)

Skatteverket är den myndighet som utreder och fattar beslut om sekretessmarkering och skyddad folkbokföring. Polisen utreder och fattar beslut om fingerade personuppgifter. Socialtjänsten kan bistå med intyg till Skatteverket.

Kommunen behöver ha beredskap att möta vuxna och barn som lever med skyddade personuppgifter. Det måste finnas ett säkerhetstänkande bland annat i hanteringen av handlingar, så att inte sekretessbelagda uppgifter kommer ut. Att leva med skyddade personuppgifter för med sig många olika konsekvenser, såväl ekonomiskt, praktiskt och socialt som psykologiskt. Följderna av det kan bli bland annat rädsla, isolering, ohälsa och dålig ekonomi.

Personakten ska innehålla uppdaterade uppgifter om huruvida den enskilde har skyddade personuppgifter (4 kap. 5 § SOSFS 2014:5). I kontakt med utförare måste socialtjänsten informera utföraren om att den enskilde har skyddade personuppgifter och vem eller vilka utföraren ska ha kontakt med hos beställaren. Viktigt är också att den enhet som handlägger barnärenden snarast får kännedom om att en våldsutsatt vårdnadshavare har ansökt om skyddade

personuppgifter. Det är också bra i kontakt med andra aktörer i ett ärende, som kanske inte är lika vana vid att hantera skyddade personuppgifter, att stämma av att de är medvetna om att personen har skyddade personuppgifter som måste hanteras aktsamt.

Läs mer om skyddade personuppgifter:

- Stockholms stads ”Stadsövergripande policy om skyddade personuppgifter med riktlinjer till nämnder och bolag”
- Socialstyrelsens meddelandeblad ”Skyddade personuppgifter – Ökat skydd för hotade och förföljda personer”, nr. 1/2019

Polisanmälan och utlämnande av information till polisen

När den enskilde är vuxen avgör den själv om den vill polisanmäla våldet. Eftersom det ofta handlar om brott som faller under allmänt åtal kan andra personer också lämna uppgifter till polis eller åklagare.

Socialtjänstens möjlighet att polisanmäla eller i övrigt lämna information till polis eller åklagare hindras som utgångspunkt av socialtjänstsekretessen (26 kap. 1 § OSL). Vid vissa angivna förutsättningar kan dock socialtjänsten lämna information utan hinder av sekretess. Det gäller bland annat för uppgifter som angår misstanke om vissa särskilt allvarliga brott (10 kap. 23 § OSL). Det krävs då att det föreskrivna straffet för brottet är minst ett års fängelse, vilket gäller för exempelvis våldtäkt, mord, grov misshandel och olaga frihetsberövande. Av 10 kap. 18 c § OSL framgår att socialtjänsten får bryta sekretessen mot polisen för att förebygga våld mot närstående under vissa förutsättningar. I 12 kap. 10 § SoL finns hänvisningar till andra centrala bestämmelser som kan vara aktuella för att bryta sekretessen gentemot åklagare och polis. Möjligheten till detta måste prövas i varje enskilt fall.

Läs mer om polisanmälan och regler för utlämning av uppgifter till andra myndigheter:

- “Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer”
- Socialstyrelsens meddelandeblad ”Nya bestämmelser om förebyggande av våld i nära relationer och om Barnfridsbrott” nr. 5/2021
- Juridiska avdelningens PM ”Förebyggande av våld i nära relationer” från 2021-07-01.

Insatser

Biståndsbedömda insatser respektive serviceinsatser

Kommunen kan enligt socialtjänstlagen erbjuda både behovsprövade, individuella insatser och insatser av servicekaraktär, utan behovsprövning. Individuellt anpassade insatser får endast ges med stöd av lag, och sådant stöd finns i 4 kap. 1 och 2 §§ SoL. Paragraferna ger socialnämnden en skyldighet respektive möjlighet att efter individuell behovsprövning bevilja bistånd till enskilda. Exempel på en sådan insats är skyddat boende enligt 4 kap. 1 § SoL.

Enligt 3 kap. 1 och 6 §§ SoL kan kommunen även erbjuda serviceinsatser till enskilda. När det gäller våld och förtryck kan det till exempel handla om rådgivande och informerande samtal.

Insatser till den som är utsatt för våld

Socialnämnden ska enligt 7 kap. 1 § SOSFS 2014:4 erbjuda insatser på lång och kort sikt till vuxna som är utsatta för våld och förtryck i nära relation samt barn och unga under 18 år som har utsatts för partnervåld eller hedersrelaterat våld. Utöver det som framgår av den specifika bestämmelse som finns i 5 kap. 11 § SoL rörande ansvar för stöd till brottsoffer, finns bestämmelser i 2 kap. 1 § SoL om kommunens yttersta ansvar för dem som vistas där. Syftet med insatserna är att våldet ska upphöra och att de ska bidra till att stärka den våldsutsatta.

I många fall vet inte den enskilde vilka möjligheter till stöd och skydd som finns. Personen behöver därför få information om detta. Utöver information om insatser kan det vara information om polisanmälan, rätten till målsägandebiträde, kontaktförbud och om familjerättens arbete om det finns barn inblandade. Informationen kan behöva ges vid flera tillfällen då det kan vara svårt att ta in och komma ihåg den för en person som är i kris. Informationen behöver vara tillgänglig även för till exempel personer med en intellektuell funktionsnedsättning eller för någon som har ett annat modersmål än svenska.

Skyddat boende

Skyddat boende. Boendeinrättning som tillhandahåller platser för heldygnsvistelse avsedda för personer som behöver insatser i form av skydd mot, våld eller andra övergrepp tillsammans med andra relevanta insatser.¹⁴

¹⁴ Socialstyrelsen 2013

I 7 kap. 2 § SOSFS 2014:4 slås fast att nämnden vid behov ska kunna erbjuda våldsutsatta i nära relation eller i en hederskontext ett tillfälligt boende som motsvarar den enskildes behov av skydd, med utgångspunkt i utredning och riskbedömning. Detta kan givetvis också bli aktuellt för personer utsatta för prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Bistånd i form av tillfälligt boende, exempelvis skyddat boende, beviljas enligt 4 kap. 1 § SoL.

Om en våldsutsatt person är i akut behov av stöd och skydd bör socialtjänsten erbjuda denne placering i ett skyddat boende, som är bemannat med kvalificerad personal och har skyddsanordningar, till exempel lås, larm och bevakning. Det är viktigt att inte bara fokusera på skalskydd utan även på det psykosociala stödet som kan erbjudas, vilket kan vara lika viktigt i vissa fall. Likaså är det viktigt att inte automatiskt placera i ett boende med högsta säkerhetsnivå, utan utgå från den situation som den aktuella personen befinner sig i. Att bo på skyddat boende är ofta påfrestande och ju större begränsning i den enskildes frihet det innebär, desto mer påfrestande kan det upplevas.

Om den enskilde väljer att ta med sig sitt eller sina barn till boendet görs det på vårdnadshavarens eget initiativ och ansvar. Placeringen är ett biståndsbeslut avseende den vuxne, det är inte socialtjänsten som placerar barnet i ett skyddat boende. Om det finns medföljande barn ska ett boende väljas som är lämpligt för barnet, oavsett ålder och kön (allmänna råd till 7 kap. SOSFS 2014:4). Den enhet som handlägger ärenden rörande barn och unga ska omgående informeras om det blir aktuellt med placering på skyddat boende. Om barnet/barnen har två vårdnadshavare är grundregeln att den andra vårdnadshavaren i detta skede genast underrättas om att utredning har inletts och skälen för detta. Enligt 11 kap. 2 § tredje stycket SoL kan detta dock i undantagsfall avvaktas om det finns särskilda skäl.

Det är viktigt att beakta att den våldsutsatta kan behöva stöd på lång sikt, såväl avseende bearbetning av konsekvenser av våldet som praktiskt stöd.

Vuxenhandläggare och barnhandläggare behöver ha ett nära samarbete med och kring en vuxen och ett barn som befinner sig på ett skyddat boende. Barnhandläggaren ska säkerställa att barnens förskole- och skolsituation löses snarast och på ett tryggt och säkert sätt. Se avsnittet ”Skolgång för barn i skyddat boende” i dessa riktlinjer.

En förteckning över flertalet skyddade boenden inom Stockholms län finns på Plattform Socialtjänst.

Läs mer om skyddat boende:

- Socialstyrelsens handbok ”Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer”
- Socialstyrelsens vägledning ”Fristad från våld”

Egenavgifter

En person som får insatsen skyddat boende ska betala egenavgift för mat och logi. Skyddat boende likställs i det sammanhanget med stödboende enligt HVB. Om mat inte ingår i boendet ska avgiften reduceras. Om personen saknar betalningsförmåga kan personen ansöka om försörjningsstöd. Det är viktigt att ha en rutin för fakturahantering avseende egenavgiften, eftersom den inte kan skickas till den våldsutsattas bostad om våldsutövaren också bor där.

Se aktuell uppgift om avgiftens storlek med mera i riktlinjerna ”Handläggning av egenavgifter för vuxna i hem för vård eller boende (HVB) familjehem med mera” som finns på Plattform Socialtjänst.

Samtalsstöd

En våldsutsatt person behöver ofta råd och stöd inom flera olika områden. Det kan exempelvis handla om krissamtal, stöd i en uppbrottsprocess, stöd i föräldrarollen, stöd i att få kontroll över sin ekonomiska situation eller stöd för att kunna bryta med sitt nätverk om det handlar om hedersrelaterat våld. Vissa personer har behov av traumabehandling eller annan behandling som ges av hälso- och sjukvården och då är samverkan med psykiatrik viktig. Inom socialtjänsten ges samtalsstöd främst av relationsvåldscentrum (RVC), där det erbjuds både individuellt och i grupp.

Praktiskt stöd

Även samhällsinformation och praktiskt stöd ska kunna fås av socialtjänsten. Det kan handla om information om rättigheter och skyldigheter i den aktuella situationen och att få intyg till och hjälp med ansökan om skyddade personuppgifter eller förtur till bostad. Praktiskt stöd i vardagen kan också bli aktuellt, till exempel för en ung person som efter vistelse i skyddat boende för första gången ska bo själv i en egen bostad och behöver stöd i det. Det kan också handla om att få hjälp att lösa tillgången till sin post om man har

lämnat sin bostad, exempelvis genom en poste restante-adress, att post skickas via stadsdelsförvaltningen under vistelse i skyddat boende eller till någon i nätverket som bedöms lämplig. Den våldsutsatta kan också vara i behov av hjälp att ordna med nya id-handlingar, bankkort och liknande.

Läs mer om olika former av råd och stöd:

- Socialstyrelsens handbok "Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer".

Föräldrastöd

Socialtjänstens olika verksamheter ska samverka och ha ett helhetsperspektiv i ärenden som rör vårdnadshavare med barn. Föräldrastöd bör kunna erbjudas enskilt och i grupp. Varje stadsdelsförvaltning bör ha en organisation för vem eller vilka enheter som ska arbeta med och erbjuda föräldrastöd. Alla handläggare behöver informera om detta och hänvisa personen till rätt enhet.

Ekonomiskt bistånd

Socialtjänsten bör ha beredskap för att kunna handlägga ett ärende om ekonomiskt bistånd som är akut och avser en våldsutsatt person (allmänna råd i 7 kap. SOSFS 2014:4). Av Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2013:1) om ekonomiskt bistånd framgår det när våld eller andra övergrepp av närstående särskilt bör beaktas vid bedömningen av den enskildes rätt till ekonomiskt bistånd.

Om den våldsutsatta är i behov av ekonomiskt bistånd ska handläggaren förmedla kontakt med enheten för försörjningsstöd. I det akuta skedet är skyddsbehovet det primära och tillfälligt ekonomiskt bistånd kan beviljas utan sedvanlig prövning av den skyddsbehövandes egna ekonomiska förutsättningar. Vid bedömning av rätten till bistånd i form av exempelvis placering i skyddat boende i den akuta situationen får den våldsutsattas ekonomi inte avgöra om behövliga biståndsinsatser ska beviljas eller inte.

Även efter den första och allra mest akuta fasen kan samverkan behövas mellan de handläggare som utreder våldet respektive ekonomiskt bistånd.

Läs mer:

- Socialstyrelsens handbok "Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer"
- "Riktlinjer för handläggning av ekonomiskt bistånd i Stockholms stad"
- Socialstyrelsens handbok "Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten"

Insatser till våldsutövare

Socialnämnden ska enligt 5 kap. 11 a § SoL verka för att våldsutövare i nära relation ändrar sitt beteende. Hur detta arbete ska se ut ska enligt lagens förarbeten avgöras i det individuella fallet, men det är alltid viktigt att beakta tryggheten för den våldsutsatta och dennes närstående.

Samtalsstöd

Den insats som framförallt finns för våldsutövare är behandling i form av samtal, individuellt eller i grupp. Syftet med samtalen är att våldsutövaren ska sluta utöva våld. I samtalen bör våldet synliggöras, liksom att det blir tydligt var ansvaret för våldet ligger och konsekvenserna av våldet.

Under samtalsstöd med anledning av partnervåld bör en partnerkontakt ingå. Våldsutövaren har då en behandlare och den våldsutsatta har en egen kontaktperson, som inte är samma person som behandlar våldsutövaren. Syftet med partnerkontakt är att öka den utsattas och eventuella barns säkerhet. Vid partnerkontakt får den våldsutsatta ta del av viss information om den behandling våldsutövaren genomgår med mera. Partnerkontakt kan bland annat innebära att personer som är utsatta för våld i nära relation får stöd tidigare än om de ska söka upp hjälpen själva, liksom att de får ökade kunskaper om vart de kan vända sig för stöd och hjälp.¹⁵ Partnerkontakt kräver samtycke från våldsutövaren till att verksamheten får kontakta den våldsutsatta i syfte att upprätta partnerkontakt.

Föräldrastöd

Socialtjänstens olika verksamheter ska samverka och ha ett helhetsperspektiv i ärenden som rör föräldrar med barn.

¹⁵ Se *Partnerkontakt: Säkerhetsarbete med våldsutsatta personer när våldsutövaren går i behandling*, Socialstyrelsen (2015)

Föräldrastöd bör kunna erbjudas enskilt och i grupp. Varje stadsdelsförvaltning bör ha en organisation för vem eller vilka enheter som ska arbeta med och erbjuda föräldrastöd. Alla handläggare behöver informera om detta och hänvisa personen till rätt enhet.

Möjlighet till annat boende för våldsutövaren

I kontakten med en person som utövar våld mot sin partner kan frågan om ett alternativt boende för våldsutövaren behöva tas upp. Detta kan vara ett alternativ om den våldsutsatta vill bo kvar i den gemensamma bostaden och den lösningen inte bedöms innebära någon risk för ytterligare våld.¹⁶ En sådan lösning innebär, i de fall den är möjlig, att den våldsutsatta och eventuella barn slipper lämna sitt hem och ryckas upp ur sin vanliga miljö med skola och förskola.

Denna typ av lösning kan endast bli aktuell under förutsättning att det inte innebär någon risk för ytterligare våld. En säkerhetsplanering bör genomföras i samråd med socialtjänsten och eller polisen i de fall en polisanmälan gjorts.

Råd och stöd till personer som är utsatta för människohandel, prostitution eller har sex mot ersättning

Handläggare i socialtjänstens samtliga verksamhetsområden kan komma i kontakt med personer som är utsatta för människohandel, prostitution eller som har sex mot ersättning. Vid en akut nödsituation har kommunen det yttersta ansvaret för personer som visats i kommunen och en individuell bedömning ska alltid göras. Akut bistånd kan t.ex. omfatta bistånd till matpengar och logi.

Som en del i den nationella samordningen mot människohandel och prostitution finns i Stockholm regionkoordinatorer som kan ge handläggare konsultativt metodstöd och vägledning i ärenden. Kontaktuppgifter till regionkoordinator finns under *Råd och stöd inom staden*.

Mikamottagningen erbjuder stödjande samtal och praktiskt stöd till personer som har erfarenhet av sex mot ersättning, sexuellt självskadebeteende och/eller är utsatta för människohandel för sexuella ändamål. Mikamottagningen erbjuder också konsultation till andra yrkesverksamma.

MikaHälsa är en sex-och samlevnadsmottagning som är samlokaliserad med Mikamottagningen och som drivs genom ett samarbete mellan Stockholms stad och Region Stockholm.

¹⁶Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer (2016), sid. 125, Socialstyrelsen

Kontaktuppgifter till Mikamottagningen finns under *Råd och stöd inom staden*.

Från Regionen kan personer få stöd på Södersjukhusets akutmottagning för våldtagna, som tar emot personer som utsatts för sexuellt övergrepp, våldtäkt eller försök till våldtäkt.

Handläggare kan även stötta personer att upprätta kontakt med Regionens primär- eller specialistvård för andra behov av stöd.

Utöver Mikamottagningen och Regionen har RFSU en mottagning, RFSU-kliniken, för sexuell hälsa som bland annat erbjuder samtal om sexuell hälsa.

Råd och stöd inom staden

Handläggare som möter våld och förtryck kan vända sig till följande enheter inom staden för att få råd och stöd.

Relationsvårdscentrum Innerstaden 08-508 12 360

Relationsvårdscentrum Sydost 08-508 20 700

Relationsvårdscentrum Väst 08-508 03 670

Relationsvårdscentrum Sydväst 08-508 24 863

Kriscentrum för kvinnor och barn 08-508 25 544

Kruton 08-508 44 550

Origo, Resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld 020-25 30 00

Mikamottagningen 08-508 25 501

KAST 020 – 220 440

Regionkoordinator för prostitution och människohandel
08-508 25 669

Rättsväsendet

Rättsväsendet kan erbjuda både målsägandebiträde och kontaktförbud.

Läs mer om kontaktförbud, målsägandebiträde och andra insatser från rättsväsendet:

- Socialstyrelsens handbok ”Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer”
- www.polisen.se
- www.brottsoffermyndigheten.se.

Barn som har upplevt våld eller andra övergrepp mot närstående vuxna

Våld eller övergrepp från en närstående vuxen mot en annan är ett övergrepp även mot barnen, och det är viktigt att synliggöra dessa barn. Det har i olika sammanhang framkommit att barn som bevittnat våld inte uppmärksammas tillräckligt, och att det kan innebära att de inte får stöd och hjälp i den utsträckning de skulle behöva.

Barn som upplever våld i hemmet är att betrakta som brottsoffer enligt 5 kap. 11 § SoL och det är enligt 4 kap. 3 § brottsbalken straffbart att utsätta ett barn för att bevittna vissa brottsliga gärningar i nära relation. Barnet utsätts då för barnfridsbrott.

Om det framkommer att det finns barn som kan ha upplevt våld och eller andra övergrepp ska en orosanmälan alltid göras till den enhet som handlägger ärenden rörande barn och unga. Enheten för barn och unga ska utan dröjsmål inleda utredning enligt 11 kap. 1 § SoL, i syfte att klarlägga om barnet är i behov av stöd och hjälp (6 kap. 1 § SOSFS 2014:4). Se de refererade bestämmelserna för närmare vägledning.

Vid åtgärder som rör barn ska barnets bästa särskilt beaktas och konsekvenserna för barnet ska övervägas innan beslut fattas. Det innebär inte att barnets bästa alltid ska vara avgörande för vilket beslut som fattas i vuxenärendet, men att en barnkonsekvensanalys behöver göras för det berörda barnet. Om den våldsutsatta vuxna beviljas skyddat boende och har för avsikt att ta med sitt barn, ska ett boende som är lämpligt för barn väljas. Se mer om detta i kapitlet om insatser.

När den våldsutsatta lever med barn är det viktigt att de som handlägger vuxenärendet och de som handlägger barnets ärende samverkar och har en helhetssyn, för att det ska bli så bra som möjligt för både vuxna och barn. Det ska finnas rutiner för hur samverkan ska se ut.

Om den våldsutövande personen är förälder är det viktigt att i samtal belysa att våldshandlingarna också drabbar barnen. Att utsätta barnen för att se, höra och på andra sätt uppleva våld och dess konsekvenser innebär i sig en form av psykisk barnmisshandel. Även om våldsutövaren inte utsätter barnet direkt brister denne i sin omsorgsförmåga. Den våldsutövande föräldern har ett ansvar för att skydda barnen. Att fokusera på rollen som förälder och hur barnet

kan påverkas av att uppleva våld kan också vara ett sätt att motivera våldsutövaren att söka hjälp för att förändra sitt beteende.

Läs mer om barnfridsbrott, barnrättsperspektiv m.m.:

- Socialstyrelsens meddelandeblad ”Nya bestämmelser om förebyggande av våld i nära relationer och om Barnfridsbrott” nr. 5/2021
- ”Stödmaterial för barnrättsperspektiv inom socialtjänsten”
- Socialstyrelsens kunskapsstöd ”Bedöma barns mognad för delaktighet”
- Socialstyrelsens handbok ”Handläggning och dokumentation”, del 1

Utredning

Barnavårdsutredningar ska utföras av den enhet som handlägger ärenden rörande barn och unga i enlighet med riktlinjerna för handläggning och dokumentation i ärenden som rör barn och unga. Se även 6 kap. SOSFS 2014:4 för vägledning.

När socialtjänsten utreder ett våldsärende och får kännedom om att det finns barn, ska den enhet som handlägger ärenden som rör barn och unga alltid informeras och inleda utredning.

Om den våldsutsatta och eller våldsutövaren har varit i kontakt med socialtjänsten för att få stöd och hjälp på grund av våldet, skaansvarig handläggare, om det inte bedöms obehövligt, kontaktas som referensperson i barnavårdsutredningen. Det är av största vikt att de enheter som handlägger barn och unga och de som handlägger vuxna samverkar tätt och har en helhetssyn på de berörda situation. Det kan bland annat handla om gemensamma möten med förälder och barn på skyddat boende, samråd vid barnkonsekvensanalyser, samverkan för att barnet ska få skolundervisning eller pedagogisk verksamhet i skyddat boende och att ha ett barnperspektiv med i valet av skyddat boende.

Skolgång vid vistelse i skyddat boende

Barn som följer med en förälder till skyddat boende har rätt till fortsatt skolgång. Beroende på hur hotbilden ser ut kan detta lösas på olika sätt. Det är vårdnadshavarens ansvar att se till att barnet går i skolan, men socialtjänsten och det skyddade boendet ska stötta vårdnadshavaren i att lösa situationen. Hos socialtjänsten ligger huvudansvaret för att stötta vårdnadshavaren hos handläggare på barn och unga. Se vidare ”Riktlinjer för handläggning och

dokumentation av ärenden gällande barn och unga inom individ- och familjeomsorgen”.

Skolgången kan lösas på tre sätt:

- Om barnet kan gå kvar i sin gamla skola är det att föredra
- Om barnet på grund av hotbilden inte kan gå kvar i sin gamla skola, ska hemkommunen hjälpa till att ordna en plats i en annan skola. Den skola som har skolpliktsansvar för den adress där det skyddade boendet är beläget behöver informeras om att det finns ett barn på boendet som behöver en skolplacering. Utbildningsförvaltningen hjälper till med detta men vårdnadshavare kan behöva stöd från socialtjänsten och boendet i kontakten med utbildningsförvaltningen. Kontakta grundskolesamordnare för grundskoleområde 1 på utbildningsförvaltningen. Den skola som har skolpliktsansvaret för den adress där det skyddade boendet är beläget, ansvarar för att barnet får en skolplacering i närheten av det skyddade boendet. Eleven kan skrivas in i den nya skolan även om enbart den ena av två vårdnadshavare skriver under ansökan.
- För de barn som inte kan gå i skola eller förskola utanför det skyddade boendet har utbildningsförvaltningen ett arbetslag med pedagoger som undervisar barn i förskole- och grundskoleålder i vissa ämnen. Detta gäller placeringar på boenden belägna i Stockholm. För att komma i kontakt med dem, ring 08-508 32 440.

En ungdom som går ett nationellt program i gymnasiet och som bor i skyddat boende och som behöver byta skola har rätt att fullfölja sitt program. Utbildningsförvaltningens Skolsluss hjälper ungdomar som av olika anledningar behöver byta skola. I det fall där ungdomen befinner sig i skyddat boende bör ungdomen eller i förekommande fall vårdnadshavaren kontakta Skolslussen för hjälp att byta skola. Även i denna kontakt kan stöttning från socialtjänsten och boendet behövas. Skolslussen nås på 08-508 34 802 och skolslussen@edu.stockholm.se.

Oavsett barnets ålder ska strävan alltid vara att omfattningen av undervisningen i möjligaste mån motsvarar den som barnet skulle ha fått om det fortsatt i sin vanliga skola utanför boendet. Detta gäller oavsett barnets ålder. Det kan exempelvis innebära att digitala lösningar kan användas.

Läs mer om barnavårdsutredning och samverkan mellan skola och socialtjänst:

- Stockholms stads ”Riktlinjer för handläggning och dokumentation av ärenden gällande barn och unga inom individ- och familjeomsorgen”
- Stockholms stads ”Stödmaterial för samverkan mellan stadsdelsnämndernas verksamheter och skolan”

Ansvarsfördelning gentemot andra kommuner och mellan stadsdelsnämnder

Huvudregeln är att bosättningskommunen har ansvar för stöd till den enskilde (2 a kap. 3 § SoL). Ibland uppstår dock akuta behov av bistånd, och då är det vistelsekommunen som är ansvarig även om den enskilde inte bor där (2 a kap. 1–2 §§ SoL). Det kan handla om akuta behov av skyddat boende eller ekonomiskt bistånd.

Ansvarsfördelningen mellan stadsdelsnämnder regleras i stadens riktlinjer om ärendeansvar mellan stadsdelsnämnderna.

Flytt till annan kommun på grund av hotbild

I ärenden med mycket stark hotbild kan den enskilde behöva flytta till en annan kommun permanent på grund av den allvarliga hotbilden. Om det krävs insatser utifrån våldet från den andra kommunen för att personen ska kunna flytta dit, kan den enskilde själv ansöka om detta enligt 2 a kap. 8 § SoL.

Bosättningskommunen kan också begära en överflyttning av ett ärende till en annan kommun enligt 2 a kap. 10 § SoL. Ärendet ska då flyttas över om den som berörs av ärendet har starkast anknytning till den andra kommunen och det med hänsyn till den enskildes önskemål, hjälpbehovets varaktighet och omständigheterna i övrigt framstår som lämpligt.

Läs mer om ansvarsfördelning mellan kommuner och stadsdelsnämnder:

- Socialstyrelsens handbok ”Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer”
- Socialstyrelsens handbok ”Handläggning och dokumentation”, del 3
- Stadens riktlinjer om ärendeansvar mellan stadsdelsnämnderna

Samverkan

I 3 kap. 5 § SoL anges att socialtjänsten ska utforma och genomföra insatser tillsammans med den enskilde och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan, organisationer och föreningar. Nämnden ska fastställa var i verksamheten ansvaret för intern och extern samverkan ska ligga (3 kap. 11 § SOSFS 2014:4).

I all samverkan ska gällande sekretessregler beaktas. Skyldigheten att samverka gäller endast för sådana uppgifter för vilka det inte föreligger sekretess eller tystnadsplikt.

Intern samverkan inom stadsdelsnämnden

Ett ärende som handlar om våld eller förtryck kan aktualiseras inom socialtjänstens alla verksamhetsområden. Varje stadsdelsnämnd ska ha tydliga, skriftliga rutiner för hur samverkan inom nämnden ska ske för att ge stöd och hjälp till våldsutsatta vuxna och barn samt våldsutövare. Det ska vara ett levande dokument som utvärderas och vid behov revideras och som medarbetarna har kunskap om. Inom nämnden ska det finnas ett gemensamt synsätt när det gäller våldsärenden. Om en person handläggs på fler än en enhet, måste det klargöras vilken enhet som:

- utreder när en person utsatts för våld alternativt utövat våld
- fattar beslut om insatser
- följer upp

Om det handlar om en barnfamilj där den ena föräldern utsätter den andra för våld, behöver insatserna till de olika personerna samordnas så att de inte motverkar varandra (3 kap. 9 § SOSFS 2014:4).

Alla som lever med våld ska få stöd och hjälp – den våldsutsatta, våldsutövaren och eventuella barn. Var och en ska ha en egen handläggare och dessa handläggare ska samverka för att nå bästa möjliga lösning för alla parter. I ärenden som rör prostitution eller människohandel för sexuella ändamål kan handläggare vid behov samråda med regionkoordinatorerna för prostitution och människohandel.

De enheter som handlägger utredningar som rör barn kan bedöma att information som finns vid andra enheter inom socialtjänsten behövs för utredningens genomförande. Information om föräldrar som är eller har varit aktuella inom relationsvårdsteamet är i regel viktig information för den utredning som avser barnet. Det är av stor vikt att socialtjänstens enheter samverkar för barnets bästa och

att RVT lämnar vidare uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av stöd och skydd.

En våldsutsatt person som är i akut behov av skydd har i många fall inte medel för att klara den första tiden i skyddat boende. Det måste finnas väl utarbetade rutiner för hur ekonomiskt bistånd snabbt ska kunna utbetalas till den våldsutsatta på ett korrekt sätt.

Extern samverkan och samordnad individuell plan

Våld och förtryck är mångsidiga problem och kräver samverkan mellan myndigheter och med andra offentliga aktörer. Nämnden ska samverka med externa aktörer för att skapa förutsättningar för att samordna insatser från de olika aktörerna så att de inte motverkar varandra. Samordningen ska göras med beaktande av trygghet och säkerhet hos våldsutsatta och barn som har upplevt våld (3 kap. 10 § SOSFS 2014:4). Kommunen har det yttersta ansvaret, men andra aktörer måste ta sitt ansvar och agera utifrån sin unika kunskap och sitt särskilda uppdrag. Exempel på extern samverkan kan vara kring en våldsutsatt gravid kvinna som behöver ha kontakt med både socialtjänst och mödravård. Om den enskilde behöver insatser från både kommun och region kan en samordnad individuell plan (SIP) enligt 2 kap. 7 § SoL upprättas, med samtycke från den enskilde. I planen ska framgå vilket stöd som ska ges och vem som ansvarar för detta. Planen ska upprättas tillsammans med den enskilde.

Samverkan måste vara strukturerad för att fungera både på övergripande nivå och i enskilda ärenden. Socialtjänsten har det övergripande ansvaret för att samverkan fungerar.

Läs mer om samverkan:

- Socialstyrelsens handbok ”Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer”

Samverkan med utförare

Samverkan med utförare är centralt för att kunna ge stöd av hög kvalitet och utifrån en helhetssyn på personens situation. Det gäller verksamheter som specifikt arbetar utifrån våldet, som skyddade boenden och utförare som ger samtalsstöd, men även med andra utförare som inte jobbar explicit inom områdena våld och förtryck. Det kan till exempel handla om boendestödjare, daglig verksamhet och olika former av boenden. Personal där behöver veta var de kan vända sig om de kommer i kontakt med en våldsutsatt person eller någon som utövar våld, dels för att hjälpa personen till kontakt med handläggare, men också för att själva få stöd och vägledning i hur

de ska hantera situationen. Många utförare arbetar i klienternas hem eller sysselsättningsverksamheter och träffar därför klienterna i betydligt större utsträckning än handläggare normalt gör. Samverkan kan också handla om att inkludera utförare om stadsdelsnämndens RVT eller motsvarande genomför informationsinsatser riktade till andra enheter inom den egna förvaltningen.

Övrigt

Rätten till bistånd för olika grupper

Alla som vistas i Sverige omfattas av bestämmelser om kommunens yttersta ansvar för att enskilda som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp de behöver. Dessa bestämmelser finns i 2 kap. 1 § respektive 2 a kap. 1 § SoL. Vissa andra bestämmelser baseras på medborgarskap, uppehållstillstånd och uppehållsrätt.

Läs mer om vad som gäller för olika grupper:

- Socialstyrelsens handbok ”Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer”
- Socialstyrelsens ”Vägledning för socialtjänsten i arbetet med EU/EES-medborgare”
- Socialstyrelsens handbok ”Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten”
- Socialstyrelsens handbok ”Handläggning och dokumentation”, del 2

Intyg

Socialtjänsten ombeds ibland intyga att en person är våldsutsatt, exempelvis vid ansökan om skyddade personuppgifter. Om personen är känd av socialtjänsten sedan innan kan handläggaren skriva intyg om det handläggaren känner till om situationen och som är relevant i sammanhanget. Om personen inte är känd sedan tidigare, och inte heller ansöker om något bör socialtjänsten uppmana den enskilde att vända sig till någon som har bättre kännedom om situationen, så som läkare, kurator eller liknande.

Intyg måste utformas varsamt med beaktande av saklighet och objektivitet. Det ska klart och tydligt framgå i vilket syfte intyget har upprättats och vad som intygas. Den som skriver intyget bör bara uttala sig om omständigheter som hen har tillräcklig kännedom om. Intyget ska som regel endast innehålla en redovisning av faktiska förhållanden och inte några värderingar eller bedömningar. De formuleringar som används måste övervägas noga och det är angeläget att den som skriver intyget försäkrar sig om att skrivelsen inte kan uppfattas som att hen har tagit ställning till ett påstående. Det ska tydligt framgå när man återger vad en annan person har berättat.

Intyg kan också efterfrågas avseende förtur i bostadskön. Socialtjänsten kan utfärda sådana intyg utifrån den kännedom som finns om personen och med beaktande av ovanstående principer.

Intyget bör inte innefatta några nya bedömningar av situationen men kan hänvisa till bedömningar som redan gjorts i ärendet samt till annan information i ärendet. Uppgifter om andra än den som ber om intyget ska inte finnas med i intyget om det inte har konstaterats att det kan ske utan hinder av sekretess.

Läs mer om att bistå med intyg:

- JO-beslut med dnr. 3872-2018

Gallring

Gallring innebär att man förstör allmänna handlingar eller uppgifter i allmänna handlingar. Regler om gallring av personakter hos socialnämnden återfinns i 12 kap. SoL.

Läs mer om gallring:

- Socialstyrelsens handbok ”Handläggning och dokumentation”, del 5

Riktlinjer för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation i Stockholms stad 58 (67)

Mer kunskap och information

- [Plattform Socialtjänst](#)
- [Origo, Resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld](#)
- [Stockholms stads websida](#)
- [Socialstyrelsens sida om våld i nära relationer](#)
- [Nationellt Centrum för kvinnofrid, NCK](#)
- [Operation Kvinnofrid](#)
- [Sveriges kommuner och regioner, SKR](#)
- [Jämställdhetsmyndigheten](#)
- [Hedersförtryck.se, Länsstyrelsen i Östergötland](#)
- [Jämställ.nu](#)
- [Nationellt metodstöd mot prostitution och människohandel, NMT](#)
- [Länsstyrelsen i Stockholms län](#)

Referenser:

- *Egenavgifter för vuxna i hem för vård eller boende (HVB) familjehem med mera*, Stockholms stad
- *Ekonomiskt bistånd. Handbok för socialtjänsten*, Socialstyrelsen (2021)
- Enander, Viveka & Holmberg, Carin (red.) (2011) *Hur går hon? Om att stödja misshandlade kvinnors uppbrottsprocesser* Lund: Studentlitteratur
- Enander, Viveka & Holmberg, Carin (red.) (2011) *Varför går hon? Om misshandlade kvinnors uppbrottsprocesser* Lund: Studentlitteratur
- Handläggning och dokumentation. Handbok för socialtjänsten, Socialstyrelsen (2021)
- Grände, Josefin, Lundberg, Lisa & Eriksson, Maria (2014) *I arbete med våldsutsatta kvinnor. Handbok för yrkesverksamma*. Stockholm: Gothia
- Heimer, Gun, Björck, Annika & Kunosson, Chrystal (red.) (2014) *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur
- Isdal, Per (2001) *Meningen med våld*. Stockholm: Gothia
- Meddelandeblad Nr 2/2012: *Socialnämndens respektive ideella föreningars ansvar för god kvalitet med mera vid utförandet av insatser enligt socialtjänstlagen*. Socialstyrelsen.
- NCK:s kunskapsbank. www.nck.uu.se/
- *Riktlinjer för handläggning av egenavgifter för vuxna i hem för vård eller boende (HVB) familjehem med mera*, Stockholms stad
- SOSFS 2014:4 *Våld i nära relationer*
- SOSFS 2014:5 *Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten*
- SOSFS 2014:6 *Handläggning av ärenden som gäller barn och unga*
- Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation 2021–2025
- Stödmaterial för samverkan mellan stadsdelsnämndernas verksamheter och skolan
- *Våld. Handbok om socialnämndens ansvar för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld*, Socialstyrelsen (2016)
- *Våldsförebyggande arbete med män. En kunskapsöversikt*, SKL (2011)
- *Våld mot kvinnor med funktionsnedsättning*, NCK (2013)
- *Våld i samkönade relationer – en kunskaps- och forskningsöversikt*, NCK (2009)
- *Våld samt lika och olika. En skrift om våld i samkönade parrelationer*, RFSL (2008)

Riktlinjer för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation i Stockholms stad 60 (67)

- *Världens sämsta brottsoffer. Om mäns våld mot missbrukande kvinnor och psykiskt funktionshindrade kvinnor*, Nationellt råd för kvinnofrid (2003)

Bilagor:

1. Stöd vid säkerhetsplanering
2. Utredningsmall våldsutsatt
3. Utredningsmall våldsutövare

Bilaga 1

Stöd vid säkerhetsplanering

Säkerhetsplanering när du fortfarande bor/har kontakt med våldsutövaren

1. Hur kan RVT kontakta dig? Telefon, mail, sms, brev? Ska kontakten ske vid en viss tidpunkt, t ex när våldsutövaren är på jobbet?
2. Se till att ha telefonnummer till RVT, socialjour, polis. Bra att kunna dem utantill. Kan vara bra att spara dem under andra namn i telefonen om det finns risk att våldsutövaren ser dem.
3. Kan möten ske i RVT:s lokaler eller behöver de ske någon annanstans?
4. Försök tänka ut säkra platser i närområdet dit du kan gå om en konflikt uppstår där du är rädd för att din partner eller annan förövare kommer att ta till våld. Kan du fly genom ett fönster? Kan du gå till någon granne? Undvik om möjligt köket och andra ställen där det kan finnas vapen eller tillhyggen.
5. Om du kan: berätta för någon i din närhet (familjemedlem, granne eller vän) om din situation så att han eller hon förstår om du behöver akut hjälp.
6. Om du har en granne som du litar på, be den personen att ringa polisen om det hörs skrik eller oljud från din bostad.
7. Försök att ha lite pengar på dig så att du vid behov kan fly och ta dig från bostaden.
8. Om möjligt: kom överens med personer du litar på om ett kodord. Det kan vara bra att ha om du behöver ringa på hjälp men inte vill att förövaren ska förstå vad du gör.
9. Det är viktigt att du vet var du har dina (och ev. barns) viktiga saker så att du lätt kan ta med dem om du behöver lämna hemmet. Exempel: pengar, pass, legitimation, uppehållstillståndskort, kontokort, ev. mediciner, mobiltelefon, dator, bankdosa, nycklar. Om du tar med dig barn när du lämnar hemmet är det bra om

barnet kan få med sig något som ger trygghet, exempelvis favorit-gosedjur eller liknande.

10. Om möjligt kan du ha en liten väska packad med viktiga saker, gömd i bostaden, eller på jobbet, hos en vän, släkting, granne.
11. Finns det husdjur? Försök om möjligt planera vad som ska hända med dem om du lämnar hemmet. Kan de lämnas kvar, kan någon annan ta hand om dem, kan du ta dem med dig?
12. Om du planerar att lämna hemmet och ta barn med dig, planera när det ska ske och hur barn ev. ska hämtas på förskola/skola

Säkerhetsplanering när du har lämnat våldsutövaren

13. IT-säkerhet:

- a) Du bör göra det så svårt som möjligt för förövaren att utöva kontroll eller leta efter dig via mobilen, läsplatta och dator. Stäng av platstjänster, stäng av kartfunktioner där andra kan följa vart du rör dig, stäng av "hitta min Iphone" och liknande.
- b) Undvik sociala medier och framförallt att dela information som kan avslöja var du befinner dig (ort, plats, bilder, andra taggade personer, låt inte andra tagga dig i sina statusar).
- c) Du kan behöva ha din telefon, läsplatta och dator avstängda när du har lämnat, eller byta ut dem, eftersom det kan finnas så kallade "spion-appar" som inte syns i enheten.
- d) Använd inte delade konton på streamingtjänster som Netflix och Spotify, då kan de dela kontot med sin IP-adress, vilket ibland går att spåra till en geografisk plats. Logga ut från mail och streamingtjänster på alla enheter.

14. Beroende på var du befinner dig när du har lämnat våldsutövaren kan vissa av punkterna ovan som gäller innan du har lämnat, även vara aktuella efter att du har lämnat. Till exempel punkt 5–8. Rådgör med RVT vad som mer kan vara aktuellt att tänka på efter att du har lämnat våldsutövaren, beroende på var du befinner dig.

Bilaga 2

Utredningsmall enligt 11 kap. 1 § socialtjänstlagen (SoL)

(våldsutsatt)

Anledning till utredning

Utredningsförfarande

Polisanmälan

Händelser under utredning

Kontakt med övrig socialtjänst och andra myndigheter

SOCIAL SITUATION

Bakgrund

Familj och nätverk

Tidigare erfarenheter av våld

Utbildning, arbete och ekonomi

Tidigare kontakt med socialtjänsten

Boende

Språk

Hälsa

SÖKANDES BESKRIVNING AV VÅLDET

Relationshistoria

Hederskontext

Fysiskt våld

Psykiskt våld

Sexuellt våld

Erfarenhet av sex mot ersättning

Materiellt våld

Ekonomiskt våld

Försummelse

Våld mot husdjur

Konsekvenser av våldet

Barnens situation med anledning av våldet

Personens inställning till sin situation

Riskbedömning

Säkerhetsplanering

Partnerkontakt

SAMMANFATTNING

ANALYS OCH BEDÖMNING

Barnkonsekvensanalys

Riktlinjer för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation i Stockholms stad 66 (67)

Bilaga 3

Utredningsmall enligt 11 kap. 1 § socialtjänstlagen (SoL) (våldsutövare)

Anledning till utredning

Utredningsförfarande

Polisanmälan

Händelser under utredning (Skriv datum för händelserna när det är möjligt)

Kontakt med övrig socialtjänst och andra myndigheter

SOCIAL SITUATION

Bakgrund

Familj och nätverk

Tidigare erfarenheter av våld

Utbildning, arbete och ekonomi

Tidigare kontakt med socialtjänsten

Boende

Språk

Hälsa

SÖKANDES BESKRIVNING AV VÅLDET

Relationshistoria

Hederskontext

Fysiskt våld

Psykiskt våld

Sexuellt våld

Erfarenhet av sex mot ersättning

Materiellt våld

Ekonomiskt våld

Försummelse

Våld mot husdjur

Konsekvenser av våldet

Barnens situation med anledning av våldet

Personens inställning till sin situation

Partnerkontakt

SAMMANFATTNING

ANALYS OCH BEDÖMNING

Barnkonsekvensanalys